

August Šenoa

Povjestice

eLektire.skole.hr

SADRŽAJ

Postolar i vrag	3
Kameni svatovi	6
Kugina kuća	9
Gvozdeni div	12
Anka Neretvanka	13
Smrt Petra Svačića	15
Šljivari	18
Prokleta kljet	20
Vinko Hreljanović	27
Mile Gojславica	33
Propast Venecije	35

Postolar i vrag

(Po narodnoj pripovijetki)

Bio jednom postolar,
Pošten čovjek al' već star:
Mnogo djece mnogo treba,
A u kući nema hljeba;
A djeca sve viču "kruha!"
Otkud kruha? Nužda 'e gluha.
Šije starac cijele noći,
Šije starac, već mu ruke
Slabe htjele iznemoći,
Ižuljene od zle muke;
Vikne: "Pomoz', ma i tko si!
Baš da vrag mi pomoć nosi."

Tek si majstor riječi reče,
Iznenada kuc! na vrata.
Eto vraga: "Dobro večer!
Kakvo dobro od zanata?"
"Nije dobro", na to stari,
"Slab užitak staro šilo,
A u kući loše stvari;
Bi l' pomoći, vraže, bilo?"
Vrag će na to: "Pomoć laka;
Svega blaga preko mjere,
Al to znaš da ruka svaka
Drugu ruku opet pere:
Zato poslije sedam ljeta
Sa mnom češ put moga svijeta."
Sila Boga lje ne moli,
Glad ne pita tko ga hrani.
Na sve majstor moj privoli
I dušu si utamani;
Al' u kući - bijela kruha,
Žuta zlata, lijepa ruha.

Sinak Božji zakasnio,
Mnogo puta još' do neba;
Tu prenoćit putem treba,

Majstoru se navratio:
"De počinka, domaćino!"
Goso daje staro vino
I pečenu jarebicu
I mekanu posteljicu.
Bog osvanu prije zore
Pa besjedi: "Oj, majstore!
Na svemu ti hvala moja,
Pa mi reci do tri želje.
- Riječ istina bit će tvoja -
Bile male ili velje!"

"Hvala ti na tvom daru;
Pa kad hoćeš da ti kažem,
Ove želje, gospodaru,
Pred mogućnost tvoju slažem:
Na tronošku tko mi pane,
Bez mene nek ne ustane;
U prozor tko mi zaluč¹,
Bez men' glave ne izvuče;
Tko u vrtu krušku takne,
Bez mene se ne odmakne!"
A Bog reče: "Čudni ljudi!
Al' što želiš, to ti budi."
Ide vrijeme, dođe rok:
Eto vraga skok na skok,
Kuc! na vrata iznenada:
"Dobro večer, stari goso!
Već je hora, pusti pos'o,
Brže-bolje 'ajdmo sada!
Puna mjera, sedam ljeta,
Put mojega treba svijeta."

A majstoru naopako!
"Čekaj dokle večeramo;

¹ zaluč^e, zalukati (kajk.) - zaviri, zaviriti

Tko će gladan sad u pak'o?
Na tronošku sjedi tamo!"
Na tronošku vraže sio,
K'o prikovan da je cio.

"Gotovi smo, da idemo!"
Vrag da skoči, pa se trza,
Baca tamo, baca sjemo,
Bijesno škripi, lud se vrza,
K'o tamjanom da ga kadiš,
Ili svetom vodom hladiš,
Psiče, puše, kune, psuje,
Grize, plače, jadikuje:
Al' badava! - kako sio,
K'o prikovan da je cio.

"Oj, računi tebi pusti!
Sedam jošte dajem ljeta
Tvojoi duši ovog svijeta
Al' me, goso, pusti, pusti!"
"Id', luđače, do nedraga!"
Majstor reče, vrag do vraga.
Ide vrijeme, dođe rok,
Eto vraga skok na skok!
Kuc! na prozor iznenada:
"Dobro večte, stari goso!
Već je hora, pusti pos'o;
Brže-bolje 'ajdmo sada!
Puna mjera, sedam ljeta,
Put mojega treba svijeta."

A majstoru naopako!
"Čekaj dokle večteramo;
Tko će gladan sad u pak'o?
Pod prozorom čekaj tamo!"
U prozor ti vraže luče²,
Svoje glave ne izvuče.

"Gotovi smo, da idemo!"
Vrag da skoči, pa se trza,
Baca tamo, baca sjemo,
Bijesno škripi, lud se vrza,
K'o tamjanom da ga kadiš,
Ili svetom vodom hladiš.
Psiče, puše, kune, psuje.
Grize, plače, jadikuje:

Al' badava! - lud zaluče,
Svoje glave ne izvuče.

"Oj, računi tebi pusti!
Sedam jošte dajem ljeta
Tvojoi duši ovog svijeta,
Al' me, goso, pusti, pusti!"

"Id', luđače, do nedraga!
Al' kad dođeš, ne budali!
Kraj je onda svakoi šali."
Majstor reče, vrag do vraga.

Ide vrijeme, dođe rok,
Eto vraga skok na skok!
Kuc! na vrata iznenada:
"Dobro večte, stari goso!
Već je hora, pusti pos'o;
Brže-bolje 'ajdmo sada!
Puna mjera, sedam ljeta,
Put mojega treba svijeta."

Lija majstor stiska oči:
"U lijep čas mi doš'o jesi!
Gle tam' krušku, deder skoči
Pa krušaka se natresi
I kruške mi nosi simo
Da se putem osladimo."

Skoči vraže, ludo zvijere;
Trese kruške do zla bijesa,
Dokle do tri pune mjere
Krušaka se ne natresa.
Luđak krušku uhvatio -
Ko' da si ga prilijepio.

"Gotovi smo, da idemo!"
Vrag da skoči, pa se trza,
Trese tamo, trese sjemo,
Bijesno škripi, lud se vrza,
Ko' tamjanom da ga kadiš,
Ili svetom vodom hladiš.
Psiče, puše, kune, psuje,
Grize, plače, jadikuje:
Zalud! - krušku uhvatio,
Ko' da si ga prilijepio.

"Oj, računi tebi pusti!
Sedam jošte dajem ljeta

² *luče, lukati* (kajk.) - viri, viriti

Tvojoj duši ovog svijeta,
Al' me, goso, pusti, pusti!"

"Ao, vraže, naopako!
Ako sam se zapisao
Da ću s tobom poč' u pak'o,
Nisam svoje kruške dao.
Kraj je sada svakoj šali,
Ja ti rekoh, ne budali!"

Skoči majstor, skoče momci,
Redomice vratolomci,
Povadiše to remenje,
Đavolčetu leđa glade.
Đavo kuka, đavo stenje
I kroz suze i kroz jade
Đavo gosi to govori:
"Oj, pustoga vam remena!
Joj, nemojte - ta to gori,
Ni vrag nije od kamena;
Stoga za lijek leđa mojih,
A s žuljeva mojih hudih,
Jošte dva'est ljeta tvojih
Na ovome svijetu budi!"

"Kraj je sada svakoj šali,
Ja ti rekoh, ne budali!"

Pa sve više čeljad gipka
Zamahnuła to remenje,
A sve više kao šipka
Vrag se trese, vraže stenje;
Pane remen, opet zviznu!
Vrag se vije, jecat briznu:
"Jao! jao! dosta! dosta!
Nek ti duša bude prosta."

"Id', luđače, do nemila!"
Majstor reče, vrag do vraga;
Nikad njemu više traga.

Istina vam sve to bila:
Od majstora sam je sluš'o
Kad sam kod njeg' vina kuš'o.

Kameni svatovi

(Narodna priča)

I.

Pod vrletnim Susjedgradom
Živio vam starac mlinar,
Broji vreće pšeničnice,
Broji mlinar bijeli dinar;
Srce mu se razveseli,
Smiješeći se starac veli:
"Vreće, kese, zemlju, mlin,
Sve će dobit dragi sin."

Pod vrletnim Susjedgradom
Živi s njime mlinarica,
S njime broji, s njim se znoji,
Baš je vrijedna gazdarica.
Kako bijelo ruho sklada,
Šapće kroz smijeh: "Snaho mlada!
Kada dođeš u naš mlin,
Bit ćeš gospa - gosio sin!"

Ide vrijeme, majka radi,
Štedi, kupi, redi, gladi,
Niže, kupi, sve to više,
Čeka, čeka i uzdiše;
Perje čiha, kuću sprema,
Majka čeka, snahe nema.
A jedinče, majčin sinče,
Ocu starcu pripomoć,
Radi tiho u svom mlinu,
Pa se muči dan i noć,
Malo zbori - mnogo misli,
Valjda su ga jadi stisli.

Pa će jednom sinu majka
U pol plača, u po smijeha:
"Sinko, život nije bajka,
Kad se ljubi, nema grijeha;

Zakona je Božjeg krivac
Kad je mladić samoživac.
Gledaj, sinko, ja sam stara,
S posla otac već malakše;
Mlada gospa redi bolje,
Mlada leđa nose lakše,
Pa bi čako rado gled'o
Od svog čeda milo čedo.
Lijep si, mlad si, imaš čime,
Svuda slovi naše ime;
Nema nigdje takvog mlina,
Nema nigdje takvog sina:
Sto srdaca željkuje te,
Sto djevica ščekuje te,
Dobre kuće, lica lijepa:
Pamet ti je, sinko, slijepa!
Što ti duša sama tuži
Gaseć silom srca plamen?
Što se srcem ne udruži?
Sinko, sinko, ti si kamen!
Sinko, sinko moj, ne veni!
Sinko dragi - daj se ženi!"

"Majko!" klikne sinak mili,
O vrat majci ruke krili
U pol plača, u pol smijeha:
"Nemoj dalje da me koriš,
Da od toga, majko, zboriš!
Kad se ljubi, nema grijeha!
Nisam, majko, nisam kamen,
Srce mi je cigli plamen:
A pri poslu revne ruke
Zatomljuju srca muke.
Ljubim, majko, kunem ti se,
Više neg' li zlatna zvijezda
Ljubi neba vedre vise,
Neg' li ptice svoja gnijezda;

Od sveg toga ljubim više,
Sva mi duša ljubav diše.
Čuj me! - tamo lice kreni,
Pa se, majko, ne rumeni.
Šutio sam dugo - dugo,
Sada zbori, moja tugo:

Bilo ljeto, mutna noć,
Meni bilo u grad poć.
Tiho: niti lišća šum
Muti svijeta sveg počinak,
A tvoj, majo, dragi sinak
Gazi mirno gorski drum.
Kad najednom - na okretu,
Gdje se grada malo niže
Mala crkva k Bogu diže,
Kanda vidim sliku svetu.
Stanem - mutne tarem oči,
Tu s oblaka mjesec skoči:
I divotni sjaj razlijeva
Do propela,
Gdje je bijela,
Lijepa, mlada klekla djeva.
Ja ni daha! - pa se zgurim,
Kao zmija kroz grm zurim.
Šutim. Slušam: ona plače,
Zdvojno drvo spasa grli
Vapeć: "Bože neumrli!
Umire mi slijepi ćako;
Nisam silna ni bogata,
Ovaj mali krst od zlata,
Dobro mi je moje svako:
Oj, primi ga, Bože, primi!
Duše s oca mog ne snimi!"

Nijem k'o kamen tada stajah,
K'o da vidim kako s raja
Ruka Božja predstavila
Anđelića čudomila.
Smutila se moja pamet -
To je moga milka zamet.
Sve sam dosad pritajiv'o;
Al' sve noću, al' sve danju
Ovu sliku vidim živo:
Majko; ja ti ljubim - Janju!"
"Janju ljubiš, nesretniče?"
Gnjevna majka gnjevno viče:
"Janju ljubiš, prosjakinju,
Zabogarku, golotinju,

Bijednu curu slijepca Tome!
Ti jedinac doma stara,
Bogatoga sin mlinara?
Lijepo bome, dično bome!
Zato moje teške muke,
Da ih grabe lijene ruke,
Zato lijepa pogačica,
Da je lomi nitkovicu?
'Ajd u bijednu k njoj koljebu!
O crnom se gosti hljebu,
Odrpanku slatko ljubi
Pa majčino srce gubi!
Vij joj vijenac ti od sirka,
Steri postelj od koprive,
Gusle slijepca nek su svirka,
Kukaj, krpaj da se žive!
Idi svijetom, pjevaj, gudi
Da ti darak dijele ljudi;
Al' se mlinu ugibaj,
Jerbo, jadni sine, znaj:
Ubila me strijela mahom
Ak' mi Janja bude snahom!"
Al' iz mlina čuo sve to
Stari mlinar. Njega eto!
"Veži jezik! Ni da pisneš!
Gledaj, ženo, da otisneš!
Vidiš! Kakva oholija!
Siromah sam bio i ja;
Stanovasmo pod koljebom;
Hranismo se crnim hljebom;
Dobri Bog je dao svašta,
Uz bogatstvo siromaštva:
Časno radi, skromno jedi,
Pa ti pos'o zlata vrijedi;
Ženo, tebe bocka đavo!
To je, sinko, volja moja:
Janju ljubiš - pa je pravo,
Janja bit će žena tvoja."

"Majko, majko, nemoj tako,
Crne kletve sije pak'o;
Da su tebi moje oči,
Da ti srce tako skoči,
Da ti uho glas joj sluša,
Ne bude ti tvrda duša!
Zaklinjem se, majko, Bogu,
Pustit Janje ja ne mogu!"
Stara šuti, gnjev svoj guta;
Stara šuti, ode ljuta.

II.

Oj, veselja! Šta je? Šta je?
Po svem selu eto graje,
Stare babe lakte boče,
Razvaljuju čudom usta.
Iz kućica ljudi skoče:
"Ele, čuda, čuda pusta!
Svati idu!" "Čiji, kuma?"
"Mlinarova mlada sina;
Janju ženi! Roba fina!"
"Je l' taj dečko siš'o s uma?
Gavan vodi curče boso!
To vam nije čisti pos'o.
Ak' je lijepa, ak' je vita,
Nema Janja šupljeg boba,
Vrag u torbi ima oba,
Nije Janja bez kopita!"

Kuca zvonce na vrleti
Kao kreljut¹ nebesnika
I na savez zove sveti
Dvoje mladih blaženika;
A po strmoj gorskoj stazi
K crkvi zvonka družba gazi.
Ne ide stara. Kod ognjišta
Ogarak u vatru tiska:
Šuteć sve od jada piska.
Jadna Janja ne zna ništa;
Da bi ona sve to znala,
Ne bi sad pod vijencem stala.
Stara svatom ručak redi,
Tako mlinar zapovjedi,
Stari mlinar ne zna šale -
Plam i gnjev joj lica pale,
Nadimlju se s bijesa prsi.
Zove zvonce u hram sveti,
Sad će svati doći k svrsi.
Na prag kući stara leti,
Gnjevnom rukom srce tisnu,
Gnjevnim grlom ljuto vrisnu:
"Ubila me strijela mahom
Ak' mi Janja bude snahom!
Kleta družbo, na toj stijeni
Kamenom se okameni!"
Zahujila olujina,
Razvali se nebesina,

Puče strijela
Usred sela:
Bijeli zidi lijepog mlina
Crna sad su razvalina.
Svati, otac, muž i žena
Tvrd su kamen do kamena,
Stara svijetom kud vrluda,
Kažu ljudi da je luda.

Projurilo mnogo ljeta
Preko bijelog Božjeg svijeta,
A zidine Susjedgrada
Prah, pepeo već su sada.
Jošte stoje kamen-svati,
Lako ćeš ih prepoznati,
Mladu, mladog, kuma vitog
I djevera kamenitog.
Pa kad usred burne noći
Munja crni oblak sjeca,
Usred noći o ponoći
Neki mukli glas zajeca -
Zvonce li je, što tu bije?
Nije, brate, zvonce, nije:
Uz rumeni neba plamen
Bijela žena plače, stenje,
Grli kamen, ljubi kamen,
Da sve dršće kruto stijenje;
Ruke joj se k nebu šire,
Burom zdvojni glas prodire
U pol plača, u pol smijeha.
"Kad se ljubi, nema grijeha."
Pitaj narod pri toj gori:
"Šta će ona rosna stijena?"
Pa ti narod odgovori:
"To su svati od kamena."

¹ *kreljut* - krilo

Kugina kuća

(Narodna priča)

Nad pučinom zadrhtao mjesec,
Iz oblaka diže sjetno čelo,
Tužno gleda prema onoj strani
Gdje do brijega drijema malo selo.
Drijema selo kao galeb bijeli
Na igalu zguriv se pod krila,
Ne hajuć jesu l' vali sjeli,
Da l' još huji olujine sila.

Zdrava minu Marija,
Svud je mirna krajina;
Poboja se mali Rade,
Lijep jedinac Jele mlade.
Skoči Rade preko puta,
Strinina se hvata skuta:
"Strino mila, strino slatka!
Maja mi je u grad pošla,
Maja nije natrag došla,
Strah je, strino, tvojeg Ratka;
Vidiš, vani noć je gusta,
Rade samcat - kuća pusta;
Noću idu vilenjaci
I vještice, vukodlaci:
Pusti, strino - ja se bojim -
Da pod krovom spavam tvojim."
I zadrijema mali Rade,
Lijep jedinac Jele mlade.

*

Nakraj sela stoji lipa stara,
Starija od ljudskog pametara,
A pod starom hladovitom lipom
Drven krst sa Isusovim kipom.
Naprot kipu čudna žena sjela,
Crnoj smrti posestrima bijela,
Zmijska kosa niz rame joj pada,

Čelik-zubi stištu se od jada,
Krvav mjesec oči su joj plamne,
A sred noći vijori se tamne
Bijela halja - gole kosti krijuć,
Crni vazduh bijelim bičem bijuć.
U raspelo gnjevnim okom gleda,
Vehle usne s bijesom joj se pjene,
Rad bi naprijed - ali krst joj ne da
Poć u selo - ali eto žene,
Mlade Jele, gdjeno ide žurna
Da je ponoć ne zastigne burna.

"Stani, Jelo!" - bijela prosi -
"U selo me odmah nosi,
Noć mi stazu zagalila¹,
Noga mi se utrudila!"
"Da te nosim čudna seko?"
Kroz strah vrati mlada Jela,
"Potrena sam bome cijela,
Naše selo nij' daleko,
Na kapljice, pa se napi',
Na mene se tad uštapi."

Al' sve življe bijela prosi:
"U selo me, Jelo, nosi!"

"Neću, kumo", Jela veli,
"Ma ni za svijet neću cijeli!"

"Nećeš? Znajder, ja sam ona
Grobarica svesiona
Koja ništi, hara, gazi
Što po mojoj niče stazi;
Kud mi noga stane,
Trenom život sane;

¹ zagalila, zagaliti - sakrila, sakriti

Carstva minu,
Sela ginu,
Dub se suši,
Svijet se ruši,
Svuda, svuda rastu grobi
Gdje se moja noga kobi.
Ako mariš živjet, Jelo,
Ponesi me sad u selo!"

"Strašna ženo, men' se mani!"
"Čuješ, Jelo, stani, stani!
Ja sam zator smrtne krvi,
Što god dirnem, sve se mrvi,
Vojska pada
Iznenada,
Ne od sablje, ne od strijele,
Neg' od mene - žene bijele.
Vodom plivam - burom srnem,
Zrakom letim - zemljom prhnem;
Usporedo
Sred postelje
Morim čedo,
Roditelje;
Morim popa i ratara,
Davim bokca, smaknem cara,
Ljudska kletva - moja žetva,
Moja radost - ljudska tuga,
Rasap svijeta - moje biće,
Smrt čovjeka - moje žiće,
Ja sam, Jelo - kuma kuga.
Ili gini il' me nosi!"

"Vražji rode, ma i tko si,
Ni za carsku svijetlu sreću
U selo te ponijet neću!"
Zdvojno Jela vrati kugi.

"Ti me nećeš, pa će drugi;
Ali čuj me, u svem selu
Štediti ću čeljad cijelu;
Žrtvu obrah si jedinu,
Glavu smrvih tvomu sinu.
Nuder, Jelo, ne prkosi,
U selo me brže nosi!
Sve će kuće smrt obredit,
Ali tvoju hoću štedit."

"Rade! Sinko!" majka vrisnu,
Zdvojno rukom srce stisnu.

"Rade! Sinko! Tebe gubit,
Tebe gubit i ne ljubit,
Tebe da mi jedu crvi,
Slatka krvi moje krvi!
Tebe više da ne gledam!
Ne, ne, zlato! Ja te ne dam!"

"Nuder, hoš' li? Nemoj dugo!"
"Evo pleća! 'Ajd'mo, kugo!"

Čujder, čuj!
Tam' i tuj
Šušti selom bijela sjena,
Uz ulicu, niz ulicu,
Svaku dirnu kolibicu,
Tek bje jedna pošteđena.
Sjena hukne -
Srce pukne,
Sjena dahne -
Život sahne;
Pa kad muklo
Ponoć tuklo,
Svuda teško uzdisanje,
Svuda strašno umiranje;
Što god mrakom počinulo,
Nije zorom osvanulo.

Zaman zoveš i grobara,
Zaman popa i zvonara;
Od kuge je cijelo
Izginulo selo.

Jela? - Nju mi goni strava
Gdje kod kuće Rade spava.
Kuća sama,
Svud je tama.

"Rade!"
Glasa ne imade.
"Sinko!" vikne sad na vrati',
Al' joj jeka "sinko!" vrati.
Čučne, plaho prislušiva
Da l' se dahom sin odziva.
Ništ' ne diše. Pali svijeću
Ne bi l' našla svoju sreću.
U komoru munjom hrli,
Ali praznu postelj grli.
"Rade! Ču li? Dođe maja,
Evo slatkog zagrljaja,
Sto cjelova,

Halja nova.

Rade, sinko, nevaljanče!
Što se skrivaš, moje ranče?"

Sve preleti, sve prekapa,
Sred dvorišta, kraj ognjišta,
Ali nigdje - nema ništa.

"Ha! Tu, gledaj, leži kapa!
Njeg'va kapa! - Ne budali!
Već te imam, tepče mali!

Ali čija usred puta
Ondje noga utisnuta?
To je njeg'va! Kamo? - Jao!
Od kuće je otišao!

Bože! Ljudi! - Draga kugo!
Dajte dijete, nemam drugo!
Rade! Rade! mili Rade - - "

Polumrtva na tle pade
Na koljena,
Bijedna žena.

Po zemlji se plaćuć vlači,
Sto cjelova žarkih tlači
Gdje su sinka stope male
Tuj u pijesku zaostale.

"Kleta kugo, kukavice!
Uzmi mene, varalice!
Sve ću, slatka kugo, dati,
Al' mi dijete - dijete vrati!"

Za ogradom stoji kuga,
Vjetar vije plašt joj bijeli,
U pol grožnje, u pol ruga
Strašna kuga majci veli:

"Šta me kuneš, ženo luda?
Kuću sam ti poštedila;
Zar je kuga kriva bila
Da van kuće sin vrluda?
Tam' kod strine ga zatekoh,
Pade on i pade strina;
Jelo, ti već nemaš sina!
Što ti rekoh, ne porekoh."
Na to smjesta
Kuga nesta.

*

Iz starinskih tad grobova
Prokljala čeljad nova,
Pomladi se malo selo,
Radi revno i veselo,
Na svih licih cvate sreća,
Ništ' se kuge već ne sjeća,
Samo gdje se bibavica²
Na igalu grmeć pjeni
Stoji kuća samotnica,
Pusta stijena na to stijeni.
Sve naoko vrijeme shara,
Kuće vrijeme ne ogriza.
Al' ne vidiš tu ni s bliza
Ni pješaka ni ribara.
Samo kada mjesec zasja,
Zlato sipljuć na to stijenje,
Iz valova gromoglasja
Čudna pjesma čudno stenje:
"Tko ste, Božji ljudi,
Kazano vam budi:
Ne želi nevolju
Susjedovu polju;
Njeg'vo poharano,
Tvoje razrovano;
Brata tko zagrebe,
Zakopao sebe.
To vam Jela veli.
Ah, vjerujte Jeli,
Pa molite Boga
Za jedinca moga,
Da mi dâ počinka
Kraj mojega sinka!"

Tude pjeva slijepa Jela,
Kraj postelje prazne čučī,
Kapu ljubi pjevajući.
Tako priča svijet iz sela.
Dom joj jošće dobe ove
Kuginom se kućom zove.

² *bibavica* - uzbibano (uzburkano) more

Gvozdeni div

Stajalo jezero gorsko,
Kraj njega gradić bijel,
Čuo se danju i noću
S gradića plač i cvijel.

Pitali ljudi: "Ta šta je?
Otkle taj narijek živ?"
Djevojka čami u gradu,
Čuva je gvozden div.

Krati joj sunce i mjesec,
Krati joj hljeb i zrak,
Gine, oj, djevojka, vene,
Gusti je zastire mrak.

Ali gle! jedne se noći
Uspjeni jezera val,
Čudesno čudo je palo
Navlaš pred diva na žal.

Zlatna riba se ljeska,
Oči joj alem su kam,
Gvozdeni silnik je vidje,
Očima bljesnu mu plam.

"Dive, oj, gvozdeni dive!"
Reče mu ribica, "čuj!
Zlatnih mi sestrica tisuć
Plovi u jezeru tuj.

Moje ćeš sestrice zlatne
Dobiti, dive moj, sve,
Zlata ćeš nabrati, zlata,
Segnider rukom, nu, de!"

Lakomo srce mu zavri,
Brzo dohvati žal,
Nagnu se, posegnu mahnit,
Pljusnu u jezera val.

Ljepota djevojka ćuti:
Nestao silnik je klet,
Ljepota djevojka hiti,
Hiti u bijeli taj svijet.

Minule suze i jadi,
Minulo ropstvo i mrak,
Sunce i mjesec joj sjaje,
Krisi je lagodan zrak.

Kliknulo grlo: "Sloboda,
Sunce i život i raj!"
"Sunce i život - sloboda!"
Jekom se orio gaj.

Ori se goricom, ori
Usklik djevojke živ,
Na dnu pak jezera rđa
Ljuti gvozdeni div.

Anka Neretvanka

"Žalostan ti danak danas, oj, ti more, more sinje;
Primakle se našem brijegu crne lađe arapkinje,
Primakle se ljute guse¹ da nas satru - Bog ih satro!
Raznosi im, buro, jedra, skrši krmu, božja vatro!
Spasi, Bože, Dalmaciju, čuvaj moga Radovana!"
Tako zbori, tako plače neretvanskog žena bana.
Uspela se mlada žena bijelom dvoru na krunište;
Tu joj oko niz vrleti na pučini nešto ište.
A što ište? Zašto plače? Zašto gleda niz pučinu?
Sa svom četom ban je poš'o proti vragu Arapinu.
Bjesni more, grme gore, prska pjena put nebesa,
Oblak tamni muklo zamni i tisuću sipa krijesâ;
Bjesni more, grme gore, a gromorna sred mejdana
Tu arapske lađe lete, tamo šajke² Neretvanâ.
Kao kreljut morskoj zmiji prorokov se barjak vije,
K'o galebu bijelo pero stijeg mi krstaš lijepo sije.
Ljut je mejdan, ljući bojak, plav se o plav³ ljuto rva,
A međ svimi na mejdanu banova je šajka prva;
Ljut je mejdan, ljući bojak, more grmi i grohoće,
Cika - cika, piska - piska, nu pobijedit - Bože! - tko će?
Anka gleda - srce kuca - oko sijevnu - željno vreba:
"Silni Bože!" kliče Anka "šalji pomoć, pomoć s neba!
Gle radosti! - Arap bježi. - Brže-bolje, oj, šajkaši!
Tako valja! - Hvala Bogu! - Pobijediše momci naši.
Ali što to? - Šta će sada? - Sveti Bože! - Pogan stao.
Joj! Utonu krstaš barjak - s njime muž moj! Jao! Jao!"
Pao krstaš, pogan dobi - a od vala sve do žala
Ori ljuta zaorija: "Pobijedismo! Alah! Alah!"
Već dopade pogan brijegu, već se uz krš u grad penje:
"Alah! Alah!" grmi gora. "Alah! Alah!" ječi stijenje.
A banica sirotica, jadom, strahom ophrvana,
Leti u dvor, pa uhvati vojnova⁴ si konja vrana,
Uzjaha ga, potjera ga, teško tiše, tiho zbori:

¹ *gusa* - gusar

² *šajka* - lađa

³ *plav* - lađa

⁴ *vojnov* - mužev

"Oj, konjiću, ovili se, odnesi me kršnoj gori!"
A konjić joj leti, leti i uz krši, niz vrleti,
Al' prokleta za njom četa uz krš, niz krš ljuta leti,
A konjić joj leti, leti kao vila bjegunica,
Plamen diše - leti više - jedva mi se zemlje tica.
Ogrli ga lijepa Anka - već sumrtva gine, dršće,
Već se četa primaknula - shvatiti je Arap mrk će.
"Ej, konjiću!" viknu Anka, "mrijeti valja! Već je dosta!
Bože!" vrisnu, sunovrace sunula u ponor s mosta!
Zastrlo se nebo tamom, zanjihao vrh se strmi,
A od krši sve do krši tužna jeka tužno grmi,
Orila se u dubini Ankina vrh kršna groba.
A to narod spominjao - spominjao dugo doba.

Smrt Petra Svačića

Tko vlači stope gorskim mrakom?
Pod zlatnim šljemom mrki div
Za hrast se hvata slabom šakom,
Po licu mrtav, okom živ,
Sve juri, juri, Bože moj,
K'o da ga pakla goni roj!
Visoko već se junak pope,
Časimce klone, teško diše,
I juri dalje - ne smije više.
Putanjom kršnom trag mu piše
Rumena, vrela srca kap,
Niz tvrdi oklop što mu kane;
Obujmila ga muka - stane!
U čudan se je upro štap:
Salomljen držak stijega cijela,
Krpetina još na njem visi,
Još zna se kocka rujna, bijela,
To, zastavo nam sveta, ti si!
Sad drhtne - krene - ali ne sm'je,
Iz rana sikće hrla krv,
Sad klonu, pada na kraj česme,
Smrtonosan ga zgrabi crv.
Bjegunac leži, čam ga hvata,
Al' oko bljesne, s tvrde hridi
Pod svojom nogom divnu vidi
Široku zemlju svih Hrvata:
Visoko čislo zelen-gora,
Srebrolik rijeke zmijski trag
I zlatni talas sinjeg mora,
Put stakla nebo, humak blag,
I njiva svilu, polja zlato - -
Junaku skoči srce nato,
Iz duše dahnu: "Jao! Jao!
Divota ova pusto groblje,
Taj krasni narod podlo roblje!"
I pokriv lice proplakao:
"Ah, propa zemlja!" pjesma brenča¹.

¹ *brenča, brenčati* - breca, brecati; zvoniti tužno

"Mješt' zlatne krune trn je vjenča."
Bjegunac leži, kose zmija
Niz blijedo mu se lice svija;
Al' crne mu se oči krijese,
Širokim svijetom sipljuč bijese.
Jelenak leteć plah po kosi
Junaka zgledav pita: "Tko si?"
Šapućuć liščem pita gaj:
"Tko ranjeni je junak taj?"
I s grane siva ptica - soko
Na diva tužno sveo oko:
"Oj, odakle si, sine, pao?"
Bjegunac drhtnu, škrinu: "Jao!"
Na hladni klis mu glava pala,
U šumski mrak se oko gubi,
Na trepavici suza sjala,
A usna krvav barjak ljubi!
I k'o što sunce gasnuć pada,
Života gine s oka nada.
Tad dahnu: "Pao sam duboko,
Ni duše da mi stisne oko,
Opijela nema domovina
Za vjenčanog si zadnjeg sina."
Svjetlobom planu gora cijela,
Zlatokosa je djeva bijela
Pred nevoljnikom suzna stala
I tako ga je upitala:
"Planina plačem zamnila je,
Oluja nosi uzdisaje!
Hrvatica sam, znajder, vila,
Tko ti si? Čim te mori sila?"
"Tko jesam? Sjenka. Tko bjeh? Petar.
Sudbine zlobne odnije vjetar
Sa glave krunu, srce rani
I umirućeg u gvozd zani,
Ah, mrijet da mogu klonuv nice,
Ledenom rukom pokriv lice!"
"A tko ti krati?" pita vila.
"Pa jošte pitaš? Kleta sila.
Vladarom, kraljem bjeh Hrvata,

Kraj mora slovila mi vlast,
Ja skoćih iznijet put iz blata,
Nek sreća mu procvate, čast.
Sva zemlja kipi, burna smjesa,
Na zlatnu krunu prsnu krv,
U svakom srcu trista bijesa,
Svud glođe razdor, paklen crv,
Ne pitaju već bijesni za dom,
Ne pitaju već što je čast
I svatko pregnu podlom nadom
Da usvoji si krune vlast.
Sloboda ludost, zakon bič,
Mahnitac vlada, vlada krič,
U bratskoj krvi se je grezlo
I svaki boljar grabi žezlo.
Tad izbra mene volja puka,
Ja shvatih žezlo, trgoh mač,
A gvozdena mi munjom ruka
Po našoj zemlji kosi drač,
Nek jedna samo cvate trava:
Slobode ljubav, rada slava.
Krmara ruke burne vale,
Kad ocean se trese sav,
Krepkoćom muškom smjelo žvale
U luku vodeć lomnu plav²;
A takav krmar bijah ja;
Već smirila se bura sva,
Nu ćuj strahote! Gnjev, hudoba
Na bijedni dom se krišom srote
I kleta zavist podlog roba
Slobodu, krunu zemlji ote.
S ramena bijes mi grimiz trže,
Po carskom ruhu kocke vrže
I žezlo slomi, na tron pljuje,
Od svoje krune novac kuje.
Tad sveti digoh ovaj stijeg,
A izdajice traže bijeg!
Al' ćuj! oj! grdne li sramote,
Do višnjeg Boga ćuj grehote;
Boljari pjani s mržnje klete
U svoju zemlju zovu strance,
Slobodi svojoj da se svete,
Slobodi svojoj kuju lance,
A stranac dođe - roj Hrvatâ
Ćetimice se u boj jata,
Pomagat koga? Domovinu?
Ne! - izdati je tuđem sinu!

- Pod ovom gorom planu boj,
Uza me stala vjerna šaka,
Visoko digoh barjak svoj
I briznu krv od sto junaka,
Zagušila nas bijesna množ.
Svi moji padnu - pade nada,
A hrvatski mi, ću li, nož
Svom kralju smrtnu ranu zada.
Ćuj vesele im trublje glas,
Boljari to su svi Hrvati,
S tuđincem boljar sad se brati,
Jujućuć u taj crni ćas
Gdje propala nam ćast, sloboda
Za mito koju Hrvat proda.
Ćuj, pjanom trubljom jeći gora,
Od strave dršće gorski mir,
Na lešinah se slavi pir;
I strance vode sve do mora,
Jujućuć gudi putem đavo,
A gavrani im grakću: "Zdravo!"
Zar mogu umrijet - u taj tren
Gdje kraljevine naše sjen
U vjećni, gluhi klone grob,
Kad što bje Hrvat - sad je rob,
Slobodnjak zadnji mogu l' - ah!"
Grćevito tad junak vrli
Ledenu hrid uza se grli
Da k zemlji spregne duše dah.
Al, tužna vila tad se spusti,
I usnom dirnuv njegov usti,
Vladaru zadnjem to će reć:
"Sudbine gledaj zrcalo,
Da, sila krvi mora teć,
Hrvat u bit će zlo i zlo,
Raskrojit će ga sa svih strana,
Grobolika će vladat kob,
Sva zemlja bit će jedna rana,
Zaboravit će i tvoj grob.
A širom polja krvna, sveta
Kotrljat će se kocke svijeta.
Sve proždre burnog ćasa mijena
I kraljevstvo nam bit će sjena.
Al' doć će dan - i svanut zora,
Tvoj podići ću barjak svet,
U zraku ovih zelen-gora
Proniknuti će novi svijet.
Taj puk, sad smrvljen i poražen,

² *plav* - lađa

Rugavet³ strancu, prezren, gažen,
Razmrviti će grobu vrata,
Dogrmiti će svijetu: "Čuj!
Gle, još nas ima, još Hrvata,
Slobodu našu, svijete, štuj!
Po zimi svanu pramaljeće,
Sloboda cvate - cvate cvijeće,
Sloboda sjat će domovini!
U miru, sinko, sad umini!"
Bjeguncu bljesnu crne oči
I radostan se uvis skoči,
Zagrabit vode brz se prignu,
Pa kacigu si zlatnu uze,
Tri kapi srca, do tri suze,
U šljem svoj spusti pa ga dignu
Daleko grmeć po toj gori
Gromovit glas mu tako zbori:
"Oj, zlatna zvijezdo večernice,
Na neba što se vineš svod,
Najzadnje evo nazdravice
Što kralj je pije za svoj rod!
Da Bog da poslije dugih ljeta
Slobodom cvala zemlja sveta!
Da Bog pobrza rođaj dana

Kad presuši se rodu rana,
Zaboravit nam noć tu dao
U koju bijedni narod pao;
I svač'je srce vjerno budi!
Poštenje satri podlo mito,
Hrvati nek su cijeli ljudi,
Po svijetu pleme plemenito!
A ti, oj, zvijezdo večernice,
Kad rodu dan se opet vrati
Razvedri svoje alem-lice,
I Danicom će rod te zvati!
Oj, hvala, hvala, bijela vilo,
Sad umrijeti je kralju milo!"
Cjelunuv vilu, junak pade,
Taj stijeg mu sveti pokrov bio,
Još zirnu - dušu zvijezdam' dade.
I vila plače - tijo - tijo.

*

Mi? Satri smo grobu vrata,
Da, još nas ima - još Hrvata.

³ *rugavet* - ruglo; poruga

Šljivari

(Pučka priča)

Kuga stigla kršćanski hatar¹,
Pukla su paklu vrata,
S istoga dig'o se antikrist Tatar,
Zapada hrlo se hvata:
Tisuće konja, tisuće šaka,
Kugu i zator nosi nam svaka.
Strijela, misliš, planu svisoka,
Gori, stenje zemlja široka!
Kuda navali,
Prži i pali;
Tlači i kvači,
Ljuto harači.

Nit se štedi djetinja glava,
Starce Tatarin kolje;
Ne raste za njim zelena trava,
Pusto je orano polje;
Popove davi, crkve užiče,
Konjic mu svetu vodu liže,
A na posvećeni oltar bož'i
Pijani Tatar glavu položi.
Moskva grdna pliva u krvi,
Junačku Poljsku psoglavac² smrvi.
Ugarska rasu se cijela,
Kralju slomi se žezlo,
Sve je u krvi ogrezlo.

A kralj Bela
Kao prosjak vrluda,
Glad ga mori, grlo mu gori,
Za njim se pakleni urlaj ori,
Jadan se pita: "Kamo ću, kuda?
Nema li puta,

Nema li kuta
Među narodi svimi
Da me bijednoga kralja primi?
Krunu ću gubit,
Još će me ubit.
Istina, jao, jest dovijek
I kralj je samo čovjek."
Teški ga jadi stisli;
Al' se brzo smisli,
Kliknu: "Da, da! Hrvati;
Ti će mi zaklon dati!
Živi, žarki doduše,
Al' opet dobre duše!"

Bela donio glavu
Sretno na Dravu,
Zađe dalje gdje vrh brda
Stoji Kalnik, gradina tvrda,
Kao što ljuti vepar stoji,
Ništ' se ne boji
Pa si misli: "Neka! Neka!
Oštri moj zub te, psino, čeka."

Hrvat Belu prima,
Primio bi prosjaka.
Sablje tu ima, strelica ima,
Ima Hrvat junaka!
"Ne boj se, Belo, tvrdi su zidi,
Tvrđi mi smo ti ljudi.
Ne boj se, Belo, s mirom budi,
Spremi si krunu, k počinku idi.
Tu naša zemlja, tu naše pravo,
Svetinje naše! - Nek dođe đavo!"

Četa skupi se onoga hipa,
Hrlo rukave si suče,
Kopa jame, nasipe sipa,

¹ *hatar* (mađ.) - kraj, predio

² *psoglavac* - Tatarin (u narodu je nastala priča da su Tatari imali pasje glave)

Kolje zabija, kamenje vuče,
Vari smolu, zidine krpa,
Kamenom gradu vrata zatrpa;
Pa kad je bilo oko jutra,
Miš ti ne smije van ni unutra.
Bilo k'o sred orlova gnijezda
U koje ne mož' virnut neg' zvijezda;
Sad nek Tatar po Kalniku lupa,
Bit će mu šala, bogami, skupa.

Već antikrist pokrio polje,
Ali izdaleka.
Blizu ne smije! Što li čeka?
Tatar vreba na konju dolje,
Prema Kalniku žmiri,
Gdje iza zida koplje viri.
"Nije šala bludit po gorah,
Bolje konjicu polje meko!"
Al' ja bih rek'o:
Kalnik je vragu vraški orah.

Danci gone dane;
Jedan drugoga gleda,
Jedan se k drugome ne da.
Tad, jao, nestalo hrane
I sam Bela
Osta bez jela.
To su vam mršave večere bile.
Šta ćete, žezlo nema te sile
Da u litici vrelo otvori,
Ili kamen da krušcem stvori.
"Vrata otvori!" - "Sačuvaj, Bože!
Za nama Tatar uvuć se može."
Zakopan tu si, moli i posti,
Pa ako imaš, glođi kosti.

Tad za mrkle jedne noći
Hrpa ljudi će pod grad doći,
Iz sela Visòka seljaci
Dobri, al' mudri prostaci;
Nose visoke grane žive,
A na granah debele šljive.
Dižuć grane
Viknuše: "Eto vam hrane!
Vidjesmo: Mana ne pada s neba,
Gladni su, znamo, jesti im treba.
To smo si rekli,
Pune smo grane šljiva sjekli,
Sve što imamo

Eto vam damo.
Slatko vam bilo! Sutra ć'mo opet
Noseć vam šljive amo se popet."
Vesela četa tad šljive jela,
Najviše pako sam kralj Bela;
Pa su mu, vele, slađe bile
Neg' li na ražnju pečeno pile.
I svake noći
Seljaci će doći
Noseć grane žive,
Na njih debele šljive;
Bela se smij'o, šljive jeo,
Jeduć šljive Tatara smeo -
Kralju tatarskom koštice šalje.
Tada viknu poganin ljuti:
"Do vraga! Nisu čisti to puti,
Šta ćemo čekat? Idemo dalje!
S vragom neću imati posla,
Ti me Hrvati drže za osla?"

Tatarin ode. Slobodno sada
Padoše vrata Kalnika grada,
Iz njega Bela veselo šeta,
S njime cijela junačka četa.
Kralj će pokorno tada reći:
"Oj, vi ljudi iz sela Visoka,
Ljudine vi ste, momci od oka,
Hvala na hrani, hvala na sreći;
Vašim da nisam postao gostom,
Trapih se i sad nemilim postom.
Plemstvo nek svim je harnosti³ plaća,
Vi ste odsad kraljeva braća!"

"Hvala ti, kralju," vesela oka
Rekoše ljudi iz sela Visoka:
"Malo je bilo, šačica šljiva,
Al' ti je zato glava sad živa,
Nu ne zaboravi svojega brata,
Čednog šljivara, plemića Hrvata."

Tako, reče slijepac mi stari,
Postaše prvi naši š l j i v a r i .

³ *harnost* - zahvalnost

Prokleta kljjet

Što grmi burno kao grom
Na strmu klisu tom?
Zar bjesni savski vir
Kroz gluhi noćni mir?
Što sipa ono žarki trak
Kroz crni noćni mrak
Krvòok k'o da pade zmaj
U ovaj mirni kraj?

S visòka gleda u noć brda
- Baš pol noći je, ljudi, sad -
Od tvrda kâma neman tvrda,
Starina, mrki Susjedgrad.
Uzdrhtaše mu tvrdi zidi
K'o da ga trese s neba grom,
K'o da će pucat pod njim hridi,
U temelju se ziblje svom.
Usplamtješe mu žarke oči.
Okana gotskih dugi red,
I u noć svjetlilo se toči
K'o ljuta zmaja krvav gled.
Al' nije grom to, nije trijes,
Već gospodski je šumni ples.
Bjesomučna ta glasna vreva
Hrvatovića velikaša
To igra kolo, pije, pjeva
Uz zvonki zveket punih čaša.
Tu bljesne oko, pade kocka,
Tu míri¹ divno ružin cvijet,
Vragòmetan se mladi svijet
I pjesmom, šalom ljuto bocka.
Uz žarko sunce sto svjetala
Preljevala se sjajna svila,
U ogledalu put kristala
Odbijala se lica mila;
Na divnih gospoj' crnu kosu

¹ *miri, miriti* - miriši, mirisati

Snjegòlik biser zrnje prosu,
Od radosti im lica gore
I sijevaju im poput zore.
Lagacko lete noškom dragom
Šaròvitim i mekim sagom.
I ugiblju se, pa se smiješe.
I tajno šapću, tajno griješe,
I otimlju se, steru mrežu
Gdje god se javi junak mlad,
I bijelom rukom ljuto vežu,
I bude okom srca jad.

Al' živa mladež živo skoči,
Munjèvita se kolom kreće,
Sve tražeć milka, ištuć sreće,
Na mejdan zovu muške oči.
Pa mladež zvekće ostrugami
Ispod oka se milo smijuć,
Uz ženski pas se nježno vijuć
Da koju vilu hitra smami.
Svud vidiš radost, ljubav cvasti;
Ne budite mi, gosti, plahi;
Hrvatsko plemstvo danas časti
Gospodar grada, Ferko Tahi!
Al' dolje šumi savski vir
Kroz crnu noć, kroz noćni mir,
I ozivlju se vali plahi:
- Vaj! Ferko Tahi! Ferko Tahi!

Baš čelo stola starac sjedi
Kratkòkos, blijed i tvrd i mrk,
Uzvijajuć si dugi brk,
Kroz rug se smiješeć društvo gledi;
U zlatnu kupu vina toči,
Zasijevnule mu male oči.
Gospodar ljuti
Družini mignu,
Pa čašu dignu
I sve ušuti.

- Oj, gospodo, baš lijepa hvala,
Što meni sreća danas dala
Da toli dičan dođe zbor
U Susjedgrad, u Tahov dvor.
Što ima kraljevina naša
Plemića, kneza, velikaša,
Što nosi slavan grb i glas,
Sve vidim tuj u ovaj čas.
Sad čujte kuće gospodara,
Nek navada se štuje stara:
U naše slavlje!
U naše zdravlje!
Mi smo gospoda,
Naša sloboda,
Naša je volja,
Naša su prava,
Naša su polja,
Naša je slava!
Naš je i svijet -
A kmet je smet:
Neka se muči,
Neka se uči
Bog da ga stvori
Neka nam radi,
Neka nam gradi:
Zemlje nam ori,
Krči nam šume,
Utri nam drume;
Neka nas hrani
Kukavni crv,
Neka nas brani,
Nama daj krv!
Digne l' se opet
Prot našem pravu,
Valja mu popet
Na kòlac glavu,
Valja ga srazit,
Nogama gazit,
U jaram sprezat,
Lancem ga vezat;
Vući ga hatom,
Tući ga mlatom,
Spalit mu krov,
Sabljom mu zvonit,
Za njime gonit
Gospodski lov;
Nama čast,
Nama slast,
Nama svijet;

Kmet je smet,
Kmet je rob,
Kmetu je grob!
Nama je uživat!
U naše slavlje!
U naše zdravlje!
- Tahius vivat!²
Nostra sunt rura,
Nostra sunt jura,³
K'o grom se ozva plemstva bura
Kroz tihi noćni mir,
Al' muko jeknu savski vir
I ozvaše se vali plahi:
- Vaj, Ferko Tah!

*

Uzjarila se četa bijesna
K'o jezero sred kotla tijesna
Kad pritisne ga gorska bura,
Silovito se uz brijeg gura,
I vri i ključa, grmi, kipi.
I uznebice slapom đipi,
Sve spravno skrhat, smlavit, slomit,
U pustom krilu sve zatomit.
Uzjarila se četa bijesna,
- Dvoràna velja bje joj tijesna -
Jujuška, pjeva, pije dotle
Dok žarkog pića silni namet
Ne smutio joj krv i pamet;
Tad lupi praznom čašom o tle
Grohotom vičuć: "Ove čaše -
To, kmetovi, su glave vaše."

"Silentium!"⁴ zagrmi vitez jedan
I kao trošan, grbav kolac
Ispravio se tad na stolac.
"Taj Susjedgrad je, braćo, bijedan,
To nije, ljudi, pravi groš,
Taj Tah! nam je goso loš,
Ta jesmo li kod vicebana?
Je l' galilejska ovo Kana
Od vode gdje se vino tvori?
Govori, goso, de, govori,

² *Tahius vivat* (lat.) - živio Tah!

³ *Nostra sunt rura, nostra sunt jura.* (lat.) -
Naša su sela, naša su prava.

⁴ *silentium* (lat.) - mir, šutite, tiho!

Za svoje goste lijepo haješ
Jer bučvuriš⁵ im najpre daješ,
A poslije, kad su pune volje,
Tek dođe na stol vino bolje.
Oj, što se mrčiš? Gledaj! Slušaj!
Da, svako ovo vino kušaj,
Jedinac moje majke ako slaže,
Nek slobodno ga svatko maže."
I srknu Tah: "Ha, sramote!
Oj, kastelane⁶, amo, skote!
Što najpre dade gorko vino,
A poslije bolje, poslije fino,
Govori, skote - čuj, govori!"

Al' drščuć nato blijedi sluga:
"Da, to je kaplja posve druga,
Kraj grada kmet u gori
Vinograd ima tuj i klijet
I dobro vino, veli svijet.
Od toga vina uzeh - prost'te! -
Vedara nešto, a za goste,
Jer naše nam je nešto ciklo,
pa grlo nije tomu viklo."

"Šta, bolje ima vino kmet
Neg' silni gospodar Susjedgrada?!
A za to zna već cijeli svijet?
Kmet bolje vino - trista jada!
Brž' sedlaj konja, leti, hodi!
I kmetu tomu sad me vodi",
Zagrmi Tah riječju plamnom.
"Vi, gospodo, sad 'ajte sa mnom!"

Sa vite kule tuče rog
I pade most - i sto zupalja
Iz gradskih vrata sad se valja -
Ah, pomiluj nas dragi Bog!
Krvolik planu zublje plam,
Gustinom šumskom leti jato,
Na ruhu, kapi suho zlato;
Od strave dršće tvrdi kam,
Pod kopitom se zemlja tresu
Kad vidje bijesno jato proć,
Zupalja žarkih strašne krijese
Strahotom gleda mrka noć,
Bjesomučna sve urla četa;

⁵ *bučvuriš* - bučkuriš, kiseliš, slabo vino

⁶ *kastelan* - upravitelj gospodskog dvorca

"Oj, 'ajd na kmeta, tuci kmeta!"
Pred hajkom juri starac mrk,
Od ljutosti mu strši brk,
Strelovit pod njim konjic hrza,
K'o sotona ti starac brza.
Ta tko je? - Pitaj savski vir
Gdje uzdiše kroz noćni mir,
Čuj što ti vali šapću plahi:
Vaj, Ferko Tah! Ferko Tah!
Vatròmet vrh ti često tako
Uzavri kao živi pak'o,
Od ljutosti se, reć bi, puši;
Iz smrtonosnih mu se ralja
Tekuća vatra niz brijeg valja
I hara, prži, davi, ruši,
Od rijeke rujne, svesione
Dok ljudski stanak ne utone.

Sad mahnu sluga iznenada:
"Oj, gospodar, tu smo sada!"
Sva bijesna četa trenom stala.
Pod humkom staše kuća mala
A drvena uz kuću klijet,
Naoko drobna ruža cvala,
Suncokret diže glavu cvijet.
I vinova se loza vila,
Sve grozd do grozda, list do lista,
Na grozdu noćna rosa blista:
Milina sve to gledat bila.

Tko zna koliko znoj i muka
Tuj gradila i noć i dan,
Tko znade kako brižna ruka
Taj skromni, tihi sazda stan!

"Ha!" ruknu Tah, "tu nas eto,
Tu biva ovo kmetsko pseto
Što smije točit vino bolje;
Ded! baš sam danas dobre volje."
I što je im'o sile, skupi,
Pa buzdovanom ljuto lupi
U prozor kući, prozor puca,
Na sto komada prsnu oma
Ko da ga satire sila groma.
"Je l', tako vam se kmetu kuca?"
U grohot udri silnik ljut
Pa lupi jače drugi put,
Al' uto na prag seljak skoči,
Nadnesav ruku si na oči

Zagrmio je četi: "Tko je?
Tko buni mirno stanje moje?
Tko usred blagog noćnog mira
K'o razbojnik mi u krov dira?"

"Ja, Ferko Tah, kume moj!
Gospodar, Bog je doš'o tvoj!
Gle, ja imadem puno gosti,
Al', kume, vina nemam dosti.
Ti imaš vina punu kljet,
I dobra vina, veli svijet,
Pa dođosmo sad k tebi amo
Da tvoju kaplju okušamo,
Nu, raduj mi se, leti, skoči,
Otvori kljet nam, vina toči!"

A seljak tužno četu gleda,
On zna što snuje silnik ljuti
I na što vražja laska sluti,
Posegnu za pas, ključe preda
Uzdahnuv: "Evo, gospodar, u
Po tvojoj činim zapovijedi,
Al' zaklinjem te Bogom, štedi
Kućaricu mi malu, staru!"

"Što treba nama, ludo, ključ?
Na, kukavice, uzmi luč,
Pa gostom svojim lijepo svijeti!"
I posvijeti im seljak kljet.
Uz grohot vražji bijesnoga jata
Sad razbi silnik kljetna vrata
Pa viknu: "Bud' mo dobre volje,
Tu ima more kapi bolje,
Oj, grijeh bi bio, velik grijeh,
U kmetski da to teče mijeh!"
U jedan hip i jedan tren
Na žarki pade četa plijen
I razbi bačve, vino teče,
Boljari piju, sablje zveče,
Zubalja žarkih plamti krijes,
Tišinom noćnom urla bijes:
"Nostra sunt jura,
Nostra sunt rura,
Naš je svijet,
A kmet je smet!"

A tužan seljak? - Stoji blijed
I nijem k'o kamen. Šta će reći?
On vidi, kraj je sada sreći.

A pitaj srce, oka gled,
Oh, njegov srce jedu zmije!
Da ima sile - da ih smije - - !
Da ima snažnih još drugova,
Taj urlaj bude silniku opijelo,
U kljetu grob bi našlo jato cijelo.
Al' sam je - sam,
Ništ' do dvije ruke;
I zato stoji kao kam
Pa gleda kako plod mu muke
Od bijesne sile trenom gine.
Niz lice mu se suza vine.

"Nu," viknu Tah, "što je, kume?
Šta gledaš tako čudno u me?
Ta valjda već ti nije žao
Toliko da sam gosti zvaio.
Ded budi i ti dobre volje
Uz slavne ove velikaše,
I ti sad pjevaj, prazni čaše,
Jer vino ti je, bogme, bolje
Neg' tvoga silnog gospodara,
Da, da, baš fina kaplja stara!"

Al' seljak stoji, seljak šuti,
U duši mu se nešto muti,
Nešt' munu čelom, pesti stisnu,
I blijedi, dršće - al' ne pisnu.

"Moj kume", reče Tah tada,
"Tvog hoće mi se vinograda,
Gospodi mora bolje biti,
Gospodi valja slađe piti.
A ti si kmet, a ti si smet,
Sramota je da kaže svijet:
Gospodar pije mutnu mlaku,
A seljak kaplju staru, jaku,
Pa zato, dragi kume, znaj,
Vinograd ja si uzeh taj."

Kmet digne trenom glavu gnjevnu,
K'o da ga bocnu jedan crv,
Ispod oka mu munja sijevnu,
Na licu skoči rujna krv.

"Vinograd taj je moj te moj,
U nj zakopah si krv i znoj,
Za nj skupih cijelu svoju moć
I čuvao ga dan i noć.

Da, pleo sam ga, čistio ga
I svakim danom molio Boga
Da ne unište moje nade,
Da djeci, ženi hljeba dade."

"Zar tako!" viknu Tah. "Oj!
Vinograd, kume, sad je moj!"
"Vinograd taj je moj te moj;
Djedova mojih cijeli broj
Tu nik'o, radio i cvao,
Tu pošten mirno u grob pao.
I meni, znajder, zipka stala
Gdje ona kuća stoji mala;
Tu zakopah si oca svog.
Tu da mi ženu dobri Bog.
I Bog mi dade blagoslova,
I Bog mi dade pet sinova,
Pet zdravih, hvala Bogu, crvi,
Tek deset ljeta ima prvi,
I veselo si djecu brojim
I veselo se mučim, znojim.
Što tebe ide, to ti dajem,
Za drugo ništa i ne hajem.
Gosparu, oj, milostiv budi,
Siromaštvo mi moje štedi,
Ta pamti, djela Bog nam sudi,
Štuj Boga, Božje zapovijedi!"

"Vinograd taj je, skote, moj!
Ma zakop'o u nj krv i znoj,
Ma rodio se na njem ti
I tvoji djedi, sinovi.
Na svijetu nemaš posla druga
Neg' da k'o podli radiš sluga.
I cijelo tvoje ropsko pleme
Tek dužnost ima nosit breme.
Ti nisi čovjek, ti si rob
Dok proguta te crni grob.
Vinograd, veliš da je tvoj
I ljut se priječiš; e da znaš,
Pokazat ću ti sada baš
Da ništa nemaš, kume moj!
Da ne znojiš se, glavo luda,
Prištedjet ću ti ovo truda.
Ti zberi svoje bijedne tralje
I ženu, djecu sobom vodi,
Pa od zemlje mi smjesta hodi,
Daleko bježi, što mo'š dalje!
Što gledaš? Sve si svoje gibaj

I ovoga časa, velim, šibaj!
Da, šibaj svijetom, nađi lud
Gospodin Bog gdje sudi sud!"

I stade grohot velikaša,
I stade zveket punih čaša
Po tamnoj gori,
I smijeh se ori:
"Nostra sunt jura,
Nostra sunt rura,
A kmet je smet,
Oj, naš je svijet!"
Al' kroz taj gluhi noćni mir
Duboko stenje savski vir
I ozivlju se vali plahi:
- Oj, Ferko Tah! Ferko Tah!

A seljak? Minula ga svijest,
K'o mahnit diže jaku pest,
K'o mahnit šakom čelo lupa,
K'o mahnit šakom kosu čupa,
Vukòlik teškim batom mahnu,
"Oj, vrazi ljuti!" gnjevno dahnu.
Gospodar Tah ne zna šale,
Iz pasa trgnu puške male,
Ispalio ih - ali smjesta
Ispred oka mu kmeta nesta.

"Gdje, gdje je skot? I kud se djede?
Sve u čudu se gosti glede.
"Zar vješticu on im'o majku?
Oj, tjerajmo sad za njim hajku!"

"Ne, stan'te, bijesni!" s hridi strme
K'o grom sa neba riječi grme,
"Sa ženom, djecom već sam tuj!
Vilenjak nisam - već sam čovjek;
Al' zaman sva vam hajka dovijek.
Ti pako, Tah, sad me čuj!
Tiranstva tvoga ljuta žetva
U svijetu budi - vječna kletva!
Da, po zlu poč će tvoje sjeme,
Izginuti će cijelo pleme
I tvrdi stan, tvoj ponos sad,
Vrh strme hridi Susjedgrad,
U pepeo će i prah pasti,
Po ruševinah će se pásti,
Seljaka bokca skromno stado,
Seljâče pjevat tu će mlado:

'Nek čuje pjesmu svijet cio:
Krvolok, zlotvor Tah! bio!
Otupit će ti Tahov mač,
Zanijemiti će kmeta plač
I kao sunce doć će doba
Zoròlika i svijetla, nova,
Gdje povrh ljutog Taha groba
Siročad kliknut hoće ova:
'Seljaku plemstvo ruku poda -
Svi ravni jesmo - svud sloboda!
Otupiti će Tahov mač;
Po Susjedgradu rast će drač,
I poslije kina⁷, poslije muka
Osvanuti će bolji dan,
Osvanuti će sin iz puka,
I bit će našoj zemlji ban.⁸

Tu gledaj bijednu djecu, ženu,
Sa njima jadan u svijet krenuh
Da bolju nađem svoju kob,
Da miran nađem kostim grob.
Al' ti mi živi, vijek si traj
Uz jad i bol, uz kin i vaj!
Vinograd nek ti trus⁹ raskopa,
Bol nek te glođe kao krt,
Bez svetotàjstva i bez popa
Polako nek te mrv! smrt!"

Sve plemstvo nato mukom muknu,
K'o ranjen bik ti Tah! ruknu.
Seljaka nesta u gustinu.
Već zadnja zublja dogorijeva,
A pjana četa jošte pjeva:
"Nostra sunt rura,
Nostra sunt jura,
A kmet je smet,
Da, naš je svijet!"
Al' užasno kroz noćni mir
Ozivao se savski vir,
Ozivali se vali plahi:
- Vaj, Ferko Tah!

⁷ kin - muka

⁸ i bit će našoj zemlji ban - Šenoa misli na bana Ivana Mažuranića, prvoga hrvatskog bana pučanina

⁹ trus - potres

*

I Ferko Tah! bude star,
Zapustio ga rod i car,
Zapustilo ga svijetom sve,
Al' ljuta bolest neće, ne!
Tu sjedi zguren zlobnik sada
Vrh samotnoga Susjedgrada;
K'o zmija ide bolest bliže,
U slabe kosti starca gmiže,
I glođe ga i bode, stiska,
I ruje ljuta kao krt;
Sa ložnice on skočiv vriska:
- Nek dođe smrt, nek dođe smrt!

Al, neće ona, sve polako
Sve po kap srće žića moć,
Sve davi ga i dan i noć,
Sve lijeno vlači ga u pak'o.
A danju, noću sve kroz mir
Strahovito mu pjeva vir
I ozivlju se vali plahi:
- Vaj, Ferko Tah!

Bje gluha noć - sav svijet bje nijem,
Iz magle kadšto mjesec blisnu.
Na ložnicu se starac stisnu,
Uhvatio ga lagan drijem.
Trak mu se blijede mjesečine
Niz žuto lice čudno vine,
I zgurenim mu prha tijelom,
I titra mu se kosom bijelom.
Po licu mu se zdvojnost piše,
Duboko stenje, teško diše.
Tu - tresnu trus i grmnu grom,
U temelju se ziba dom.
A Tah! skoči - k oknu leti,
Sad slomi staklo bijesan, lud.
"Ha, ljudi, ljudi! Božji sud!"
Sa brda nesta kmetske kljeteti,
U Savu trs i kljetet se sruši.
"Oj, pomoć! Pomoć mojoj duši!
Tiranstva moga ljuta žetva
U svijetu bila - vječna - kletva!"
Uzvratio se, huknu, pade,
I dade dušu... Komu dade?
Al' muklo stenju vali plahi:
- Vaj, Ferko Tah!

*

Po Susjedgradu raste drač.
Od Tahog osta samo grob,
Seljaka čeka bolja kob.
Da, poslije kina, poslije muka
Osvanuo mu bolji dan,

Osvanuo mu sin iz puka
I bude našoj zemlji ban.
Oj, slobodo, oj, zvijezdo, sjaj,
Nad našom zemljom vječna traj!
U svač'je srce sijevni mila,
Tiranstva navijek gini sila.

Vinko Hreljanović

1613.

I.

Čuj kako ljuta urla bura
Sa Vratnika¹, sa brda strma.
Bjesomučna se dràgom gura
I starim Nehajgradom² drma.
Sad cvili, sikće, zviždi, zuji,
Sad grmi, treska, ruče, bruji
I ljude mete sve po Senju,
Da kule dršću, vrata stenju.
Sad - sada, reć bi, bura minu,
A toplo sunce milo sjalo,
A sinje more glatko stalo - -
Čuj! - Opet huknu na pučinu;
Uzbibali se mora vali,
Ponajprije bistri, modri, mali,
A poslije veći. More šušti,
Sve jače od brijeg voda pljušti,
I preko brijega pjena prska,
O morskoj kuli pak se smrska.
Gle sad, dok seže ljudsko oko,
Usprašila se iskra vodna,
Zlatòlik leti prah visoko,
A grdni talas zijeva do dna:
Sve bijelo, mutno, sve se mota,
Sve kuha, ključa, vri. - Strahota!
Čuj, sinko, kako urla bura!
Gle! Sveti Bože! Grdna čuda!
Sav puk se senjski k luci gura.
Ta je l' moguće? Četa luda
- Desetak uskočkijeh šajka³

Olujom siječe ljuto more
I bijesni talas veslom ore;
To đavolska je, reć bi, hajka.

Zaglaviti će - eno pjena
Sve osula ih - nijesam žena,
Al' ja sad ne bih - Bože, prosti!
Oluji prod'o svoje kosti.
Zaglaviti će tam' kod Baške.
Na, već se prvi jarbol svija:
Ta izjest će ih morska zmija!
Gle kako leti, čete vraške!
Vaj! Nestalo ih! - Sad se opet
Na vidik znali vrazi popet.
Nu dete! Mah ste našli pravi!
Pod gradom već su. Da ste zdravi!
Junaci krasni, je l' te, sinko?
Hreljanović ih vodi Vinko.⁴

"Junaci, zdravo!" narod grmi.
"Oj, zdravo!" urla Vratnik strmi.
Al' mirno četa pod grad hrli;
Na prvoj barki vođa vrli
K'o tvrdi stoji mermer-kamen;
Tek iz oka mu liže plamen.
Sva barka crna, čelo mrko,
A Vinko sve se smije grko;
Od neke tajne, teške muke
Prekrstio je junak ruke
I spustio je vrijednu glavu
Pa malo sluša silnu slavu
I malo tužni junak čuti

¹ *Vratnik* - brdo iznad Senja

² *Nehajgrad* - tvrđava kraj Senja; sagradio
ju je general Ivan Lenković 1558.

³ *šajka* - lađa

⁴ *Hreljanovići* - plemićka porodica u Senju,
vojvoda Vinko Hreljanović spominje se u
starim spisima kao hrabar vojnik

Da kosom igra vjetar ljuti.
Sad stade barka. - Vinko skoči
I kroz suze mu sijevnu oči:

"Oj, majko, oče, vi junaci!
Oj, Senjani, sad amo gle'te,
Na ove kosti slavne, svete!"
I crni pokrov barci zbací.

Sva krv im stinu, koža s' ježi:
U barki, krvav, mrtav leži
Hreljanović tuj vođa Niko.
"Vaj, Niko, Niko! Naša diko!"
U gorke suze briznu ljudi,
"Vaj, orlova ti silna dušo,
Koj' zlotvor smače tebe hudi?"

Al' Vinko sve ih mirno sluš'o,
Za otim reče puku muklo,
Od tuge, reć bi, srce puklo.
- "Koj' zlotvor? Znete l' tko se krsti,
A zvjerski nokti su mu prsti,
Na grudi zlatan krst mu sjaje,
A turski ortak, uhoda je?
Koj' zlotvor? Tko nam slatko zbori,
Pa zmijskim zubom tajno mori?
Tko tamnice nam, lance gradi,
Iz zdravog tijela dušu vadi?
Koj' zlotvor? Znete l' onog Judu
Koj' služi varki, laži, bludu?
Koj' zlatne dvore k zvijezdám penje,
A u krvi mu narod stenje?
Koj' radi da nam grad je grobljem,
Mi živi ljudi da smo robljem?
Koj' želi da vrh mora svega
Gospára nema izim njega?
To krilat lav je - ljuta zvijer,
I lavu podli rob Venjèr!⁵ - - -
Bijaše dvanaest nas jedara
Trgovat pošlo odovuda
I poslije dugog morem truda
Do otoka smo došli Hvara.
Venjèr tu staj'o s galijami,
A u njih tisuć Arbanasa.
Pozdravio se lijepo s nami
I vjeru dao onog časa.

⁵ *Venjèr* (Venier) - mletački plemić i pomorski zapovjednik

Otvorena bje dobra luka,
A nam pri poslu brza ruka.
Moj bratac Niko ude prvi,
Al' tek bje uš'o - eto na nas
K'o tigar skoči ljut Arbanas -
Izdahnuo mi brat u krvi,
Zaskočíše nas! - Izdajice!
Nu ja se prenuh munjimice,
Pa desno lijevo, vraga klao,
Pa hrvao se, što sam znao,
I dig'o jedra - mrtvog brata
Iznesoh iz tog zvjerskog jata.
Na polasku se ljuta zmija
Grohotom Venijèr nasmija.
Venecijo, oj, čuješ li me,
Tiranstva zlatni Babilone,
Nek smrtna zvona u glas zvone:
Hreljanović je moje ime!
Čuj, skupa ti je ova žrtva:
I kunem ti se desnom rukom,
I majčinom se kunem mukom,
I svojom sabljom, svojom slavom,
I svojom dušom, svojom glavom,
I sotonovom silom kletom,
I trojicom se kunem svetom:
Po moru lut'o bez obzira,
Po kraju nem'o nikad mira,
Ni kamen za tu trudnu glavu,
I pio otrov, jeo travu,
A sveta pričest ubila me,
A crna zemlja proždrla me;
Ko pašće laj'o, zemljom gmiz'o,
Osušio se, kamen griz'o.
I bio plijenom mukam kletim:
Svog brata ako ne osvetim.
Venecijo, oj, čuješ li me?
Čuj kako bratsko srce puca!
Na vrata nov ti gost sad kuca:
Hreljanović je moje ime.
Gorštaka tvrdih sin sam tvrdi
Što tvoja laž ih svijetom grdi,
Plemenit unuk tih boljara
Što stambulskoga strah su cara;
Gorštaka što slobodu ljube,
Za vjeru rusu glavu gube.
Gusari tvi nam barke pale,
Sa tvoje ruke krov nam pada,
S tiranstva tvog nam kuka mlada;

Ti mitiš naše đenerale⁶
Te vješala junaku grade
Od tvoje himbe koj ne pade.
I nema veće tebi slave
Neg' gledat trgov Svetog Marka
Na kolcu krvne naše glave
Što sotonska ih skinu varka.
Al' smamila i zlatom pak'o,⁷
Venecijo, ti nećeš tako.
Oj, Senjani, vi štit Hrvata,
Pogleđite mi mrtvog brata,
Ta nije l' rod vaš, junak bio
Koj' za vas djecu, krvcu lio,
Slobodu braneć svako doba?
A eto - ubila ga zloba."

I burno senjski puk se jata:
"Na osvetu za tvoga brata!"
"Na osvetu!" sav narod grmi.
K'o strašno ori se opijelo:
"Na osvetu!" uz Vratnik strmi,
"Na osvetu!" niz more cijelo.

II.

Galebak bijeli savi krila,
Za otocima bljedne dan;
Tihoma došla večer mila,
Sve more glatko kao dlan.
Nebòlik talas zorom gori,
Još gdjegdje koj' se odziv ori,
Još katkad među maslinami
Sa mora po koj' dašak pirno;
I pljuska plima liticami,
Al' dođe noć, i sve bje mirno;
K'o kamen lađe lukom stale,
A nebom zlatne zvijezde sjale.

Sad planu - sjajni mjesec sinu,
Svud zlato drhtnu uz pučinu;
Nad otocima lebdi san,

⁶ *ti mitiš naše đenerale* - Mlečani su podmitili generala Rabatu da tlači i uništava senjske uskoke

⁷ *al' smamila i zlatom pak'o* - pa makar ti i pakao potkupiš zlatom

A zlatno more kao dlan;
Naoko zlatnog mora šir
Počiva bajne noći mir.
Gle - što se ono strelimice
Pojavilo sad sred pučine,
Te brzajuć se naprijed vine?
K'o divske da su crne ptice,
U svake deset crnih kraka,
I crnu kreljut ima svaka,
I crn im kljun i crn im trup,
K'o gavranova silan skup.
Ta slušaj bolje - niti dah!
Tek crnih kraka složni mah.
Ta pitaj mjesec - gledaj - eno
Put Raba crni skup sad kreno.
Sad jasno vidiš - je li varka?
Što ono morem hitro leti,
Nij' nego četa senjskih barka,
Na zastavi im Đurađ sveti;
Da - vidi glave žute, mrke,
I sjajne toke - silne brke,
I crven-kape - to su oni,
Da, uskoci su - bijes ih goni!

Mornari idu - ništ' ne zbore
Onijemili su kao more;
Sagibaju se - jedva dišuć.
Po vodi zlatne kruge pišuć.

Već otoku su Pagu bliže
I spuste crna jedra niže.
Na kraju sad ih - četa mala
Po kršnom žalu tiho šeta,
A drugovi im, tražeć sjenu,
Mandrini⁸ luci uz kraj krenu.

Nad krajem lebdi noć i san,
A more glatko kao dlan;
Po valu titra mjesečina,
Sa brijega milo lovor diše;
Jedincata se tjelesina
Čudnovato u luci njiše,
K'o grdan pauk mreže svoje
Kradomice rasple željan plijena,
I konopci tu brodu stoje
Ispreplećuć se usred sjena.
Na kljunu brodu zlatan lav

⁸ *Mandra* - luka na otoku Pagu

O noćnom svjetlu se ljeskuta;
Venjèrova tu stoji plav⁹
Povrativ se sa južnog puta.
Nad krajem lebdi tihan san,
Al' tuj na brodu admirala
Zasinulo je sto svjetala
K'o da je sin'o bijeli dan.

Daleko plamti zublje krijes
K'o rujna krvca sred pučine
A mletačka se pjesma vine
Uz brzih nogu bučni ples.
Čuj kako zvoni ta gitara,
Ta bijes joj hvata, reć bi, strunu.
Venjèr sad diže čašu punu
Na zator uskočkih gusara.

"Oj, Sveti Marko, slava tebi.
I slava sili zlatnog lava!
Što stoje Mleci, znao ne bi'
Da l' ikad ljepša bila slava,
Jer nikad bolja bila sreća!
Je l' ikad kuga došla veća
Na kraljicu nam lijepu mora?
Je l' ikad bila napast gora
Od senjskih ljutih razbojnika?
A razbojničkoj duša četi
Hreljanović bje Niko kleti.
Sad pade đavolska im dika;
Utukosmo ga kao psa,
I minu trepet, minu strah,
Ded punite si vinom čaše
Na zator sotonskih gusara;
Da, primorje je sada naše,
Venecija nek živi stara!"
I vino teklo kao voda,
I svirka urla kao bijes.
Na zator senjskog slavnog roda
Uz plameni se pilo krijes.
Strassoldovica¹⁰ mlada pjeva
Da struna puca na gitari.
K'o lavica joj oko sijeva.
"Si, morte, morte ai corsari!"¹¹

⁹ *plav* - lađa, brod

¹⁰ *Strassoldovica* - žena plemića Graviza iz Kopra; nalazila se također na brodu

¹¹ "*Si, morte, morte ai corsari!*" (tal.) - Da, smrt, smrt gusarima!

K'o san, k'o sablast u taj tren
Na brodu niknu divska sjen,
Pred Venjèra pak se stavi.
Potavnio je gospi gled,
Venjèra probi mraz i led;
I konac pjesmi - konac slavi.
K'o osvjetnik, k'o zmaj, k'o div
Hreljanović tu staj'o živ.
Na vjernom nožu stoji ruka,
A crven-kapu druga drži,
Na grudi grb - lik bijela vuka¹²
Venjèru okom srce prži;
Naoko junak okom zirn'o
Brodovođi će reći mirno:

"Oj, vojevodo slavni, prosti,
I ja ti dođoh k svečanosti;
Ta lijepo si nas dočekao.
Da, poštenu si vjeru dao
I na vjeri mi - ubi brata -
Mog brata ubi kano psa;
Al, znajder, brata bjesmo dva,
Junaka oba i Hrvata.
Venjèru slavni, poznaš li me?
Hreljanović je moje ime,
A kralj nam dade plemstva čast.
U mome domu kuka svast:
Milokrvna je žena mlada
I uz nju sinak - ocu nada;
Taj otac mu se Niko zvao.
Venjèru! Jesi li ga znao?
Oj, da ti kletu uho čuje
Udovicu gdje jadikuje,
Da jadnog sina čuo jesi
Gdje zove: ćačko, ćačko, gdje si?
I staru majku, oca sijeda
Uz mrtva sina da si gleda,
I brata; mene - jao! jao!
Prekršio si svoju vjeru,
Venjèru! Vjeru si nam dao,
I mrijet ćeš zato - mrijet - Venjèru!
Oj, ovamo vas, senjski gosti,
Na mletačkoj ste svečanosti!"

Pa u dlan pljesnu, nogom lupi,
Odasvud senjska četa hrupi.

¹² *lik bijela vuka* - Hreljanovići su imali u grbu srebrnog vuka na plavom polju

"Što ima muškog na tom brodu,
Nek glavu gubi pa u vodu;
A ženskih glava jato cijelo
Povedite u bližnje selo.
Što ima zlata, srebra tude,
Sve, braćo, neka vaše bude!
Ni trunak ištem od vas koj',
Al' taj - Venjèr je moj!"

*

Nad krajem lebdi noć i san,
A zlatno more kao dlan;
Daleko plamti zublje krijes,
Grozovit slavi Vinko ples.
Svud vapaj morem, jecaj, muka
I padajućih krič i jauk.
Tu plaća vjeru senjska ruka,
A brod - k'o divski stoji pauk.

III.

Nad gradom Senjom, nebu bliže,
Krševito se brdo diže;
Puk Orlovim ga gnijezdom zove.¹³
Sred rasklimane krši ove,
U tajnu duplju zublja gori.
Već uklanja se tmina zori,
A bura bjesni - brda stenju,
Na žal se bijeli vali penju.
U duplju sjedi čudna četa,
Hreljanović pred njima prvi;
Sred kola stoji knjiga sveta
I stoji halja, na njoj krvi.
Tad ruke složi četa cijela,
Na svetu knjigu se je klela
Ne griješit duše grešnim čime
I suditi u Božje ime.
Venjèr smrtoлик drščuč stoji,
Hreljanović mu reče: "Čuj,
Brodovođo, gle zbora tuj
Da pravedan ti sud sad kroji.

Glavarom jesi broda bio,
A kršćanska te posla vlast;
Gusarom jesi biti smio
I zgazio si krst i čast.
Ti poštenu nam dade vjeru
I zgazi vjeru - Venjèru,
Ti varkom ubiv brata moga,
Uvrijedio si Krista Boga.
Ti zator snow'o Senju gradu,
Slobodi staroj kopat grob,
Uništiti u nas bansku vladu,
A Hrvat da ti bude rob.
Po složnom ovog suda glasu
Zauvijek ti plaća - vješala su,
I tvomu slavnom brodu kob:
U senjskoj luci bud' mu grob.
Nek znade svijetla Signorija¹⁴
Da zalud reži vaša zmija
Da glave dođe našem domu,
Hrvaćanin je svoj u svomu.
O zlatnom lancu što ga resi,
Junaci, neka se objesi!"
Zaruknu Mlečić kao zvijer.
I dahnu zadnji dah Venjèr.

Uminu nojca, sinu dan
I posljednja već bljednu zvijezda:
Je l' istina to, je li san?
Vrh Orlova gle kršna gnijezda
O zlatnom lancu tijelo visi.
Ta čije ono blijedo lice?
Je l' Turčina? Je l' ubojice?
Ha! Znam ga, znam! Venjèru, ti si!
Uminu nojca, sinu dan,
Silovita već bura jenja,
Svud more glatko kao dlan.
A podno slavnog grada Senja
Sakupila se sila puka,
Pa lavljem brodu jarbol ruši
I barjak trga, tijelo buši;
A grob mu bude senjska luka.

*

¹³ *Orlovo gnijezdo* - glavica iznad Senja, pu-
na spilja, tu su se sastajali uskoci

¹⁴ *Signorija* (tal.) - gospodstvo; ovdje vlada,
visoko vijeće u Mletačkoj Republici

Davnine slavne čudne zgone,
Neumrle nam priče slavlja
I danas bura, mili rode,
Vrh Orlovog ti gnijezda javlja.

I tebi, sinko, kao brdo
Bud' srce stalno, smjelo, tvrdo!
Slobodnjak budi, budi svoj:
Vjekovat mili dom će tvoj!

Mile Gojславica

(1524)

Poljica¹ strepe, hrvatska ta zvijezda,
Slobode naše zadnji stropi zbjeg,
I soko-ptice dršću usred gnijezda,
Od užasa se ori dol i brijeg;
Ne pokloni se Polje² kralju, duždi,
Sad klanjat mu se valja goroj nuždi.

Ta Turčin ide! Kopito mu ljuto
Prekrililo je, reć bi, cijeli svijet;
I more mu se poda, stijenje kruto:
Svud sine mjesec, pada krstaš³ svet!
Na Turčina su skočila Poljica,
Junake turske otplahnu bujica.

Niz Biokovo zla se rulja roni,
Planinom zvjerski orio se glas,
Mahnitac Turčin bijesnog hata goni
I pokrio je kopljem kotar vas;
Svud put si vatrom, krvlju zabilježi,
U gorska duplja narod jagmom bježi.

Zborište pusto, crkva plamom sinu,
Slobode stare već je sažgan list;
I gdje se nekad u slobodi vinu
Od Svetog Jurja barjak slavan, čist,
Gdje slobodni zborahu nekad ljudi,
Sad čadorove raspe Turčin hudi.

Pod bijeli čador sio Hasan-paša,
Rozgotom⁴ pljunu, a na sveti krst,
Sve zvone gusle, zveči puna čaša,
Na sveti Koran stavi silni prst
I reče pjan: "Ej, poštena mi lica,
Slobode nema, nema već Poljica.

Junaci da su? Tako svete Čabe,
Junaka vidje l' tko vas od njih kog?
Junaci da su! Nijesu, već su babe.
Da babu bar mi vidjet dade Bog,
Da amo dođe, da mi lijepo priča
Od tih junacih povrh gola griča."

Al' jedva reko, eto iznenada
U čador pašin čudna sunu sjen.
Probljedi silnik; ženska lijepa, mlada
Pred ljutim pašom stoji u taj tren:
Tu pade preda nj ko sa gore vila
I tri se puta paši poklonila.

"Po imenu sam Mile Gojславica",
Tad djeva mirno Turčinu će reć,
"A rodila me majka sred Poljica.
Junaka tražiš? Sad ih nema već.
Našinc žensku znao branit ne bi,
Pa zato, pašo, dođoh evo k tebi."

"Muhamed slavljjen!" klik se paši ote,
"Da svomu robu posla tolik dar,
Tolike nikad ne vidjeh ljepote,
Da, takve vile nema ni sam car.
Oj, dođi, dođi, čarobnice djevo:
Počinak, ljubav čekaju te evo!"

¹ *Poljica* - kraj u Dalmaciji, istočno od Splita, sjeverno od Omiša, u trokutu: Stobreč - Zadvarje - Gardun

² *Polje* - Poljica

³ *krstaš* - barjak s krstom, križem

⁴ *rozgot* - grohot, smijeh

A djeva stidno uza nj odmah sjede,
Uz pašin živo privila se skut,
Mahnićuć Hasan ljubi usne blijede,
Jaganjcem u tren bude tigar ljut;
Za Koran, sveca, cara malo pita,
Jer plamteć ljubi, cjelujuć mahnita.

Veće Hasan usnu, uljulja ga vila
I gorske vile omamljivi pjev;
Al' gle! Sad tiho podigla se Mila,
Bogolik okom bljesnuo joj gnjev;
Pogledala je smiješeć zmaja ljuta,
Prekrstila se krstom do tri puta.

Tad poput munje žarku zublju trgla,
Pa kako sveti razjari je mah,
goruću luč je digla, hrlo vrgla
Ubojit gdje je stajo turski prah:
Zaruknu s trusa zemlja vasiona,
A u zrak sune paša - sunu ona.

Ravnica plamti kao žarko more,
Ko s krvi mrka porumenje noć,
Smrtonosne to traci jesu zore,
U vrtlogu tom hara đavla moć:
Svud bjesni metež uz to ravno polje,
A Turke Turčin pobjesnjeli kolje.

Al' četa s hridi prosula se strme,
Turadija tu zaman traži bijeg.
Hrvatice tu puške širom grme,
Visoko sijeva Svetog Jurja stijeg;
Ni cigle glave iznese tuđinac,
Sve Turke ponor proguta Iljinac.

Zborište pusto, nema više vijeća,
Po kneževu se stolu vije mah,
Izmijenila se zla i dobra sreća,
A slavni barjak sad je pepo, prah:
Nu vazda rodu sveta su Poljica
I vazda slavna Mile Gojslavica.

Propast Venecije

(Dne 12. svibnja 1797)

I.

Lagúnom lebdi mir;
Lagúnom dršće zlatna mjesečina;
Dragúljem bliješti mora šir
I tajnim šaptom pljuskala pličina;
O bijelih kulah svjetlilo se vije,
Kroz gotski trijem ti žarki mlađak sije,
Dragotan hladak povrh vala diše,
A jarbol broda lagano se njiše,
Časomice ti javlja mjedni bat
Sred tihe noći kasni sat.
Oblačak prhnu - minu mjesečina,
Lagunu tamnu prikrila tišina.
Još gdje gdje lukom svjećica tumara,
Još gdje gdje čuješ pjesmicu brođara,
Il' mukli šumor mora izdaleka
K'o da ti bruji davne slave jeka;
A pjesma gine, šumor vala mre
I tiho, tamno opet sve.

Al' u noć crnu strši veličajno,
Strahotno, silno čudovište tajno;
Tajinstveni div je, mermer-zagonetka,
Kamenita iz mora nikla spletka;
Sred vreve silne crnijeh talasa
Nepojmiv svijetu, tisućljetan zglob,
Tjelesina divotnog gorostasa
I slave hram, slobode krvav grob.

V e n e c i j o m to grdno čudo zovu;
Na svijetu nema jeke tomu slovu,
Kamo god tisneš smjelu plav - zaludu!
Na svijetu nema para tomu čudu:
Ribara šaka ote vilin-dvore
Bjesnoći morske, svjetoborne pjene,
Ribara šaka sazda mermer-gore

Vrh plitka pijeska nebotične stijene;
Ribara šaka satre zid Bizanta,
Na Svetoj Sofi razviv Marka stijeg;
Ribara šaka stjera kod Lepanta¹
Alaha lađe sve u krvav bijeg;
Što zalud kuš'o holi Perzijanac²,
Ribara šaka skova moru lanac!
Pučinom svjetskom vlada barjak lava,
Pučinom neba ori mu se slava;
Od krune više vrijedi zlatna kapa,
Njoj klanjaju se sultan, car i papa.
Al' noć je tiha, noć je tajna, nijema,
Pod njenim velom zlatni lav sad drijema.
Ne budi mi ga - jer kad silan rukne,
Od užasa će morsko dno da pukne.
Ne budi lava! - Oblak minu...
Što ono noćnim svjetlom sinu?
Dužinom kopna povrh suhog pijeska
Čudnovat niz se glatkih cijevi ljeska.
Neumitno kod tvrđave Margere³,
Baterije se rede sankilota⁴,
Prot' mermer-gradu crna ždrijela pere,
Krilašu lavu gvozdena strahota.
Napoleon - da, mali Korzikanac⁵
Na rtu mača nosi svijeta kob,
On mletačkom divu kuje lanac,
Napoleon Veneciji kopa grob.

II.

Pred duždev-dvorom stoji stražanin;
Na silna prsa pao dugi brk,
Gorostas čovjek, žarka oka, mrk.
Ej, čije li si kršne majke sin?
Ta mletački mu biljeg na klobuku,
Ta mletačka mu puška sja u rukuh,
Po haljini se Mlečić vojnik kaže.
Ne, biljeg, puška, ruho, sve to laže.
Ne rodili ga Mleci, dvori sreće,
Već slavski⁶ krš, već ropstvo, bijeda, nužda,

¹ *Lepant* - luka u Grčkoj gdje je 1571. saveznička kršćanska mornarica porazila tursko brodovlje

² *Perzijanac* - perzijski kralj Kserkso dao je lancima šibati more da bi ga ukrotio

³ *Margera* (Marghera) - tvrđava kod Venecije

⁴ *sankilot* - naziv za francuskog revolucionara iz 1789. Ovdje: Francuz, Napoleonov vojnik

⁵ *mali Korzikanac* - francuski car Napoleon Bonaparte, rodom s Korzike

⁶ *slavski* - slavenski, tj. hrvatski. Mlečani su Hrvate zvali Schiavoni

Dalmatin vojnik čuva Velje vijeće⁷,
Manina⁸ čuva, Mletkom svijetlog dužda.
Ta takovu mu daše zapovijed,
Gorostas čovjek, golubinja duša,
Glavara svoga vazda vjerno sluša.
U silni zvonik upro mrki gled,
Pa onda dalje crnim okom krene
Gdje povrh mora zlatni mjesec sijeva,
Gdje valovje se igrajuć prelijeva.
Šta l' ono traži nakraj bijele pjene?
Daleko, dalje letila mu mis'o.
Kamenit u snu javlja mu se kraj,
Kućarica gdje majku svoju sis'o,
Sred maslinica kršan, skroman raj.
Pred kućicom mu mlada žena sjedi,
Plemenito joj oko morem bludi,
K'o ovaj mramor obrazi joj blijedi,
Čedance milo drijema joj na grudi'.
Mladići drugi skaču podno griča,
Vragoljasti se oko sestre zgrnu,
A sestrice tuj čuva kozu crnu.
Starinsku bajku maloj braći priča
I pjesmu im je nato zapjevala;
Ah, glas joj, reć bi, golubinja guk,
Divotno dršće diljem morskog žala
Hrvatice joj pjesme slatki zvuk.
Taj zvuk mu zvoni s tisuće pjesama,
Tim glasom pjeva on sred Božjeg hrama...
Čuj, odbi ponoć - mrk se junak prene,
Uminuše spred oka mile sjene.
Ne rodili ga Mleci, dvori sreće,
Već slavski krš, već ropstvo, bijeda, nužda,
I stisnuv pušku - čuva Velje vijeće,
Manina čuva - Mletkom svijetlog dužda,
Jer takovu mu daše zapovijed.
Tek tajnom munjom zjenica mu sjala,
Tek tajnom suzom smuti mu se gled,
A tajna suza na kamen mu pala.
Ta prenu li se u svijest jadni rob?
Je l' suza zvijezdom usred ropske tmine?
Ta peče li mu srce ljuta kob
Te sva se bol u vreloj suzi vine?
Junače mrki, mani mi se jada,
Gle kako svijeća duždeva se žari,
Tu sjede silni tvoji gospodari.
Oh, trista puti njim je gore sada!

⁷ *Velje vijeće* - Veliko vijeće, viši državni organ u Veneciji

⁸ *Manin* - posljednji mletački dužd Ludovico Manin (1725-1802)

Usplamtjeti će tajni plamen srca,
Slobode dahom sin će tvoj da diše,
Al' gospodari tvoji nikad više.
Ti čuvaš svijetlog dužda - živa mrca.

III.

Sred zlatne sobe dršće voštanica,
Po slavni slikah slabo svjetlo pline;
Tu sjede ljudi zdvojna, blijeda lica,
Života krv im kao žižak gine;
Tek žarko oko užasno se vrti,
K'o bolesniku u tren strašne smrti.
Kadifa rujna niz rame im pada,
A zlatnu kapu nosi od njih jedan,
Nu k'o što svi i on je blijed i bijedan...
Venecije tuj slavne sjedi vlada.
Senat i dužd - sve kipi od kamena,
Republike tu zbori duša sva;
Vladari danas! Sutra? Bog to zna!
Vladari danas! Sutra možda sjena;
Kadifa. Krpa. Zlatni rog? Rugavet.⁹
Republika? Tek smiješna, mrtva avet.

I reče dužd - ak' riječju izdisaj se zove:
"Sred strašne noći skupih sad vas ove,
Sve što za dobe bolje naše sreće
Pri vijeću nikad nije bilo svijeće;
Al' zakon stavni mijenja prijeka nužda.
Senatori! Još jednom čujte dužda:
Nad otadžbinom smrtni visi mač."
- Vladara srva pritom ljuti plač -
"Još jesmo svoji, jošte roblje nismo,
Napoleon vam šalje ovo pismo.
Vi pitate što traži od nas Franak¹⁰?
Da l' lađe naše? Savez? Vojsku? Danak?
Drugač'je piše njeg've sablje rt:
On od nas traži, čujte, našu smrt.
Kraj nek je sada, veli, vašoj sili,
Ne budite već što ste nekad bili,
Rastrgnite mi barjak zlatnog lava,
Ni dužd vam ne sm'je više biti glava.
Sve pokrajine da mi odmah date,
Sve zlato svoje, slike i fregate,
Ne vladaj odsad boljarska već ruka,

⁹ *rugavet* - ruglo, sprdnja

¹⁰ *Franak* - Francuz

Nu žezlo nosi bijesna rulja puka;
Potpišite da moje roblje svi ste,
To piš'te - il' će topa planut plamen
I povrh kama neće ostat kamen."
To reče dužd - i ništ' ne reče više.
Na stolicu se zlatnu zdvojan spusti,
Jošt' slabi drhtaj vidiš mu na ustih.
A vijeće? Sjedi, drhtnu, jedva diše.
Al' sred mrtvaca plamen mladić skoči,
Strelòlike mu zaigrale oči:
"Venecija da sama smrt si sudi?
Venecija da sama smrt si piše?
Da sama tisne nož u svoje grudi
Na smrti kliknuv: - mene nema više?
Mladića žaru prosti, svijetlo vijeće,
Al' krv mi žeže grdna ta sramota,
Gdje nitkov, silnik, vođa sankilota
Na zlatni grb nam takvo blato meće.
Ta gdje smo? Jesmo l' još u onom gradu
Što rodi slavnog Dandola Henrika¹¹,
Bizanta silnog koji satire vladu,
Alviza jesmo l' sinci Močenika?¹²
Ne pantimo li Lovre već Marčela,¹³
Ni Zadra tvrdog, niti Dardanela?
Lepanto, Cipar, Jakin¹⁴, Famagusta¹⁵,
To sve da san je samo, tlapnja pusta?
Senatori! Oj, diž'te oči gori!
Što ovi zlatni pričaju vam dvori?
Davninu našu, diku, silu, slavu!
Zar nije strah vas da će zlatni svod
Na plahu našu survati se glavu,
Djedova slavni satrt ropski plod?
U lance da se skuje domovina!
Ne - nikad, tisuć puti velim, ne!
A naše ropstvo vlastita krivina!
Zar nema nikog da za dom svoj mre?

¹¹ *Henrik Dandolo* - znameniti dužd mletački iz XII. st., utemeljitelj kolonijalne sile mletačke na Istoku; na njegov poticaj osvojili su križari 1204. godine Zadar i predali ga Mlecima kao plaću za prijevoz križarskih četa

¹² *Alviza Močenika* - Alvis Mocenigo - mletački dužd (1570-1577), vodio rat na Cipru, mnogo pridonio pobjedi kod Lepanta

¹³ *Lovro Marčelo* - Lorenzo Marcello, pomorac, admiral mletački (1603-1656), poginuo u pomorskoj bitki kod Dardanela kad je spriječio Sinan-paši da pođe u pomoć turskoj vojsci na Kandiji (Kreta)

¹⁴ *Jakin* - stari hrvatski naziv za talijanski grad Anconu

¹⁵ *Famagusta* - grad na otoku Cipru; grad i otok bili su pod mletačkom vlašću 1489-1571, kada Famagustu, posljednje mletačko uporište na Cipru, nakon duge i krvave opsade osvajaju Turci.

U tvrdoj luci galije nam stoje
I plemstva skupit će se četa smjela,
Od topova se tvrđavice roje,
Hrvata vojska još nas čuva cijela.
Ja velim: Rat! Nek kucne Marka zvon:
Il' Mleci mrtvi, il' Napoleon!"

"Zašuti, mladče!" - planu sijeda brada,
"Bezobzirce ti strijele siplju usta,
Oluji nalik kipi krv ti mlada
I zvijezda hvata ti se ruka pusta.
Ti veliš, rat! I ja bih rek'o rat?
Al' ponoć već nam javlja onaj sat,
Uminuo je zlatne sreće dan;
Strahotan, smrtan sprema nam se san.
Venecija i meni je u grudi,
I ja ti znadem kakvi bijesmo ljudi;
I moj je morem nekoć sijevo mač!
Junaci gdje su, reci, oni stari
Sa kojih grad taj širom svijeta slovi,
Vojskovođe i smioni mornari?
Ah, naša krv se, mlače, izjalovi!
Vaj, slutim, dome, puna ti je mjera,
Jer nemaš nego vojsku - Falijera.¹⁶
Sve naše kopno otela nam buna,
A vjerom krenu saveznik naš, car:
Ništ' nije naše - nego ta laguna,
Ti: "Rat!" još vičeš, mladče, u taj par.
Hrvati? Jesu l', mladče, naša krv?
Venecija je l' Dalmatincu dom?
Dalmatin bio samo kukav crv,
Tek sluga naš, tek rob na kršu svom.
Tuđinac da ti spasi ovaj grad?
Oj, mladče, mlad si, vele mlad.
Krvnika četa da nam u grad srne?
Da satre crkve, zlatne dvore nam?
Da vitlajuć se usred magle crne
Nad Svetim Markom liže krvav plam,
Da žarko zrno Mletke nam rastreska,
Otaca slavnih razbiv groblje milo?
Da tude bude što je nekad bilo:
Sred pusta mora pusta hrpa pijeska?
Venecijo, oj, divni dome moj,
Vjekovita ti svome rodu čast,
Nam valja mrijet, al' ti bar slavna stoj,

¹⁶ *Falijero* - Marino Faliero, mletački dužd (1274-1355), začetnik jedne protuplemičke urote; urota je u posljednjem trenutku otkrivena, a dužd Marino Faliero pogubljen. Ovim stihom senator kaže da je i vojska s kojom raspolažu nepouzdana, jer se sastoji od pučana.

Venecijo, ti ne sm'ješ, ne sm'ješ past!
Spomenik budi, budi mermer-san,
Čarobita bud' knjiga čovječanstvu.
Da, možda poslije noći dođe dan
I nova zora tvomu veličanstvu.
Senatori - ja velim: "Mir!"
Al' kako bura brujilo u šir:
"Ne, nikad, tisuć puta ne!
Nek rad'je u prah padne sve,
Pomagati će vojska sva Hrvata,
Nek svaki od nas pušku, sablju hvata,
Sam svijetli dužd nek plemstvo naše vodi
Il' k smrti il' slobodi!"

IV.

Čuj! Je l' oluja, je li grom?
Od bure dršće dužd dev dom,
A s vana čuješ divlju viku.
I čuješ psovke, čuješ riku,
Silovit urlaj, mukli žamor,
Nepojmiv šumor, bijesan štropot,
I trus i prasak, lom i topot.
Tad dužd će skočit blijed k'o mramor
Otvorit prozor: krvna zora
Vrh širokoga dršće mora.
Strahote! Svijeta silna vreva
Po Markovom se trgu lijeva,
I k'o kad pak'o iz dubine
Silesiju si bijesnu rine,
Odasvud grnu nove čete
I viču, kunu, bjesne, lete:
"Oj, dolje dužd i Velje vijeće,
Krvnici kruti pučke sreće,
Tirani dolje! Dolje varka!
Apostoli vi Svetog Marka,
Da, prokleta vam vaša zloba,
Senat vam bio proklet vaš!
Sad puć će vrata ropskog groba!
Jer grad je naš! Oj, grad je naš!"
Čij' grmi ovaj strašni zvuk?
Venecije je ovo puk.
Da, ropski ovaj plahi crv
Vladara svojih traži krv.
K'o kad zatutnje burne vode,
"Sloboda!" grme momci bosu,
A na čelu im stijeg slobode
Hrvaćanin, gle, vojnik nosi.

Hrvaćanin! Ta je l' moguće?
On samo bubnju, puški vičan,
Slobode tuđe vjesnik dičan!
Da! u njem ima krvi vruće,
Probudio se mrki sin,
Slobodu i on za se prosi,
Pred silnim svijetom zato nosi
Slobode stijeg Hrvaćanin!
Tad bljednu dužd, i silna suza
Niz gospodsko mu lice spuza.

"Sad, braćo, nema Mletkom nade,
Na bunu sva se vojska daje,
I građanstvo se buni sve:
Perditio tua, Israel, ex te!"¹⁷
I zgrabi pero, zgrabi pismo,
Potpisa zator zavičaju sam
Zavrisnuv: "Jao! Svoji nismo."
Na tvrdi srušio se kam.
Daleko, mukli valovi se ore:
Venec'ji grobnu pjesmu pjeva more.

V.

Venec'ja pade - kruna morske vlasti
Bez povratka u zabit¹⁸ minu gluhu;
Venec'ja pade - morala je pasti,
Na pijesku temelj stajao tek suhu;
Sva vlast joj bila šaka velikana,
Sva sila samo krvnik, trepet, strah,
Iz orijaškog divnog mermer-stana
Vjekovitoga ropstva dis'o dah,
Svu slavu gradila je tuđom krvi;
A vlastit puk joj - slavni, bijedni crvi,
Vjekovit jedan tek je temelj vladi:
Na puka srcu kad si slavu gradi.
K'o sjajna školjka prazna, bez života,
Što bura baci na brijeg suhi mora,
Stajaše tvoja čarobna ljepota
I veličanstvo mrtvo zlatnih dvora.
Spomenik ljudske slave ti si vječit,
Vjekovite si pravde svjedok rječit,
Sred blistavila morskog zbiljski san.
Al' svanu zora, doš'o ti je dan.

¹⁷ *Perditio tua, Israel, ex te!* (lat.) - Propast Izraele, iz tebe! Ili slobodnije: Sam si kriv, Izraele, za svoju propast!

¹⁸ *zabit* - zaborav

Iz valovlja ti zvone divni glasi:
Venecijo, i opet slobodna si!
Ne krvna zvijezda povrh burne vode,
Ne puku tvome užas, trepet, strah;
Već zlatan trak u suncu si slobode
Što roda silnog složni užga mah!